

RECORDS

Maria del Mar Sauret Manén

ÍNDEX I

DEDICATÒRIA	9
INTRODUCCIÓ.....	11
HISTÒRIES D'AMOR.....	13
1. EL MEU PRIMER RECORD	13
2. LES MANS DE LA MARE.....	17
3. EL CABASSET.....	21
4. EL PALAU.....	25
5. EL MATRIARCAT.....	29
6. ELS ÀNGELS.....	33
7. ELS PETS DE MONJA	37
8. LA NOSTRA TARTANA.....	41
9. EL GRAN AMIC	43
10. UNIFORMATS	45
11. ESTIUEJANT	47
12. LA NOSTRA BARRACA	51
12.1. LA MONA DE PASQUA	52
13. COR DE MARE – MATADEPERA	55
14. BALMES.....	59
ANNEX I.....	61
EL MEU AVI.....	61
1. LES PINTURES DE L'AVI	61
2. VORA LA MAR MEDITERRÀNIA.....	63
3. LA GRAN CIUTAT.....	64
4. GRÀFIQUES MANÉN.....	65
5. EL ROSARI DE LA CASTANYADA I LA MORT DE L'ÀVIA.....	65
6. EL PETIT PARADÍS.....	66
ANNEX II.....	67
PREGÀRIA PER A DEMANAR UNS SENTITS ETERNES PER A LA MARIA DEL MAR (Maria Àngels Manén Folch)	67

ÍNDEX II

DEDICATÒRIES	73
PRÒLEG (Montserrat Sauret).....	75
HISTÒRIES D'UNA ASSISTENT SOCIAL.....	77
1 ^a PART	77
1.2 LOTERIA DE NADAL	83
1.3 LA DEESSA PERSA	85
1.4 LA JOIA DE SER PARES	87
2 ^a PART.....	89
2.1 ESMORZAR AMB CROISSANTS	91
2.2 LA FIGURETA DE PESSEBRE	93
2.3 LES ROSSES DE STA. RITA.....	95
2.4 EMIGRANTS.....	97
2.5 A COMISSARIA VOLANT	99
2.6 OBSERVANT.....	103
2.7 UN GRAN AMIC	105
2.8 UN RAM DE FLORS	107
2.9 UNA ARTISTA	111
2.10 XAMPANY!!!.....	115
2.11 TORNAR A NÉIXER.....	119
2.12 VEURE EL SOL.....	123
2.13 UNA NINA PER A LA MEVA FILLA	127

HISTORIES D'AMOR

MARIA DEL MAR SAURET

DEDICATÒRIA

*Als meus fills, perquè coneguin la història de la seva mare.
Als germans, companys d'infantesa del mateix vaixell.*

INTRODUCCIÓ

Ara estic jubilada, després de cinquanta anys de córrer, tinc més temps i a la meva ment van sorgint els records, uns viscuts, els altres, els que m'han explicat els pares, l'avia, l'avi, la tia, en fi tots els parents... i he pensat recollir-los durant les hores que tinc mortes, però que no ho són.

No pretenc fer una biografia, sinó reflectir els records que tinc de la meva família, de la petita i de la gran, perquè de gran ho és molta. Tampoc tinc ganes de posar dades exactes perquè no les recordo bé.

De ben segur que aquest relat no és complert i si algun germà el llegeix es pot pensar que m'he deixat coses en el tinter, les seves experiències i els seus records poden ser complementaris als meus.

Els records són, per mi, com estampes vivents amb colors.

HISTÒRIES D'AMOR

1. EL MEU PRIMER RECORD

Jo anava en braços del meu pare a la festa major de Plegamans, portava un vestit rosa i la gent que m'envoltava em deia que era una nena molt bufona, em sentia orgullosa.

Sempre havia pensat que ho havia somiat, però ja de gran vaig trobar el vestit en una calaixera de casa. Era molt petit i la mare es va quedar parada que em recordés.

No puc definir l'edat que tenia ni encaixar-ho en el temps ja que jo vaig néixer durant la guerra, la guerra civil espanyola, la maleïda guerra, la inútil guerra que tants patiments va portar a tots i que va durar tres anys.

Jo, no tan sols era la gran de la família petita, sinó la gran de la família gran; la gran dels fills de tots el cosins del meu pare, que havien conviscut com a germans a la mateixa casa. Quantes vegades m'ho han recordat: l'Assumpció Badell!, la M^o Dolors Grau! ...

A casa, no es parlava de la guerra, ja fos per por, ja fos perquè alguns no acceptaven el que va passar o perquè ho acceptaven simplement. La van viure més com un motiu religiós que com un motiu social. Van acceptar el franquisme amb un prudent mutisme sense fer-ne un debat obert. Sobrevivíem amb la major dignitat possible i prou.

El pare m'explicava que tenia d'anar a buscar llet per a mi entre els bombardejos, de nit i esquivant com podia soldats, sirenes i bombes. Es jugava la vida per mi i sempre s'ha jugat la vida pels seus fills.

Quan tocaven les sirenes abans de caure bombes, no sé si anàvem a un refugi però s'ajuntava la família de la Plaça Palau i resaven. A mi, m'ajuntaven les mans i em deien que resés, suposo que no ho entenia.

Em dic M^a del Mar, precisament per la guerra.

Tota la família del meu pare havia viscut a prop de Santa Maria del Mar, l'església gòtica, la més acabada mostra del gòtic català, fidel estampa de la Barcelona antiga emmurallada, enmig dels carrerons comprimits pels quals tan sols hi podia passar un carro i on el sol hi entrava amb vergonya. En aquell moment l'estaven cremant, i el meu pare volia tenir-ne un record.

Santa Maria del Mar és una església que té molts segles. Es diu que abans de l'any 998 hi havia un petit temple vora el mar on anaven els pescadors per tenir un bon dia de pesca i poder tornar sans i estalvis després de les peripècies de la mar. Jaume I el Conqueridor va prometre un temple si arribava sa i estalvi de Mallorca, però no va ser fins el 1329 que Pere IV va posar la primera pedra i el poble va voler contribuir a la seva construcció tant amb l'ajut econòmic com amb l'esforç dels bastaixos que amb les seves esqueses portaven les pedres de la pedrera de Montjuïc, un cop plegaven del seu torn de treball.

Pere IV va dir que “era la més bella i proporcionada criatura que en el seu temps es podia veure”. Per això sempre ha estat l'església del poble.

Es regia per uns estatuts propis amb dos juntes: la D'OBRES i la de LA VINT-I-CINQUENA, El meu pare en pertanyia a una d'elles. Hi participaven grans barons que vivien en els palaus propers a l'església. Es reunien un cop al mes i determinaven els assumptes d'interès que corresponien al temple.

Després de la guerra l'església va quedar tota fumada i mig destruïda. Com que el sostre és molt alt i estava molt negre pel fum, el meu pare va apropar-se a un paleta i estripant pel mig un bitllet de mil pessetes li va dir que li donaria l'altra meitat si demostrava que es podien netejar les altes bòbiles, les columnes i els capitells. El paleta no sé com ho va fer, però ho va aconseguir i al cap d'uns anys l'església lluia com nova.

També va aconseguir que el gremi d'oliars reformés una de les capelles laterals amb la Verge de l'oliva que porta un branquilló d'olivera com a signe de la pau.

Quan va morir el meu pare, tots els germans vam voler que la missa “in sepulcre” fos a Santa Maria del Mar. Va entrar a braços dels seus deu fills al so de l'Himne de l'alegria de Beethoven cantat per la capella coral. El dia abans a la nit ens vam assabentar que venia el Sr. Bisbe.

Va oficiar l'Il·lm. Sr. Vives, cosí de l'Angel, el nostre cunyat, que en l'actualitat és bisbe de la Seu d'Urgell i copríncep d'Andorra. Com que els

meus pares tenien moltes coneixences de capellans, tant parents (cosí i nebot) com amics de Barcelona i Matadepera, tots van voler oficiar per fer un comiat solemne al meu pare.

En els moments preparatoris, en Carles, el meu germà que feia de director general, no sabia com dir-ho a tots els capellans, que ja tenien tota la cerimònia preparada, i ell, tant directiu em diu: tu! encarregat dels capellans. No sabia com fer-ho. Vaig entrar a la sagristia i en aquestes que entra el Sr. Bisbe; davant l'estupor de tots el capellans els hi diu: "nois, no us preocupeu, el bisbe es com la custòdia que presideix i no diu res". A tots ens va sortir el somriure. I el meu pare va tenir l'enterrament merescut per l'amor que tota la seva vida va demostrar a Santa Maria del Mar.

2. LES MANS DE LA MARE

Mans petites, lleugeres, hàbils.

La meva mare, era petita i rodoneta i també ho eren les seves mans. Mira si eren petites que quan era joveneta va plantejar al seu pare que volia fer la carrera de piano, i vinga l'avi Pere li va comprar un piano i la va matricular al Liceu. Va tenir com a mestre al Sr. Zamacois, molt conegut per la seva virtuositat; ella ens en parlava quan recordàvem històries de la seva vida. Al principi aquesta carrera no és difícil, però al cinquè curs s'exigeix molta habilitat per arribar a les octaves. Ella havia d'agafar les notes per sota del teclat perquè la seva mà era petitona. Aquestes dificultats la van portar a plantejar-se de deixar la carrera i li ho va dir al seu pare. La resposta d'aquest va ser categòrica: “Angelina, el que es comença, s'acaba”. I tant si va acabar la carrera! ...

El record més bonic que guardo de les estones musicals, és que al anar-me'n a Colòmbia em va fer seure al costat del piano i em va dedicar un tros de “Madama Butterfly”, aquell tros que cantava la Maria Callas amb tanta dolçor en el moment del comiat del seu fill. Aquella partitura no li vaig sentir mai més, però si la vaig trobar després de la seva mort. Al cap d'un any, a la missa recordatòria, jo li vaig tocar “Madama Butterfly”. En aquest moment era la filla que s'acomiadava de la seva mare. De vegades la toco a casa meva pensant en ella.

Quan va tenir els seus fills casats donava classes de piano a nens i nenes i més endavant quan el pare estava malalt li tocava cançons: “El llac de Como”, cançons catalanes, havaneres, de les que es canten en el festival de Canet, napolitanes.... El meu pare li agradava molt “Rosó” i la cantava al costat de la mare; així passàvem les tardes de diumenge. En el seu enterrament li vaig dedicar l'Adagio d'Albinoni i la Vall del Riu Vermell.

Però les seves mans encara van abastar més coses. També de soltera va anar uns anys a l'institut de la Dona, al carrer Paradís, que està rere la Catedral; allí, com moltes noies de la seva edat, va aprendre a planxar, a cosir i a tallar, cuina, etc. I val a dir que ho va aprendre molt bé perquè m'ensenyava aquests oficis des de joveneta. “En el sofregit, es molt important que la ceba estigui ben rosada”, em deia.

Era espectacular quan entapissava una cadira o una butaca, quan arreglava un abric de l'avi per algun dels meus germans, quan brodava un vestit o quan dissenyava vestits per les seves filles. Recordo encara que de nit dibuixava els vestits que havia vist en una desfilada de moda infantil, de Can Sevilla (lo més xic de l'època) per després reproduir-los per a nosaltres a casa la Pabla, una modista que vivia a prop de Santa Maria del Mar, entre carrerons i que li feia molt "barato".

Les seves mans decoraven la casa. Jo vaig veure sempre cortines on vivíem, la plata sempre brillava i les làmpades reflectien la llum. Li agradava l'ordre, la neteja,... I encara que va tenir molts fills sempre va mantenir la casa com una tassetta de plata.

Era de "vida" i mai li faltava el gotet de vi en el menjar; deia que li ajudava a pair. Era forta, emprenedora, optimista i realista, tan sols així podia afrontar el ser mare de tants fills sense defallir. Quan havia de resoldre algun problema ens preguntava la nostra opinió, callava i després feia el que ella volia.

Era presumida i li agradava vestir amb elegància tot i que el seu tipus no era esvelt. Això sí, ens deia a l'hora de vestir-nos: "nenes, a casa minyones i al carrer senyores".

Era feliç a les festes portant els seus anells de promesa i de casada i feia dringar amb coqueteria el braçalet de les medalletes recordatòries del naixement dels seus fills. Per cert, que l'anell de promesa d'or blanc amb diamants, un bon dia, el trapella d'en Carles la va tirar pel wàter i se'n va haver de fer un altre.

Quan va ser més gran, mentre estava al costat del meu pare, va començar a fer agafadors de cuina de ganxet, que ens els regalava per la diada de reis. Vaig veure que tenia una gran habilitat i com que a mi també m'agradava, li vaig portar revistes i l'hi vaig ensenyar punts nous. Alguna vegada em feia consultes per telèfon dels punts que tenia d'afegir o de canviar, com si fos tan fàcil dirigir per telèfon! Va arribar a fer coses molt boniques.

Una temporada va estar ingressada a la Clínica del Pilar per culpa d'un accident. Volia anar a fer la compra i al baixar de l'autobús, la roda li va trepitjar el peu i va caure a terra, moment en què es va trencar algunes costelles. Durant un temps va estar molt adolorida per les intervencions que va tenir de suportar però quan va estar una mica refeta va demanar que li portéssim el ganxet i es va fer una jaqueta per a ella que la va estrenar en una barbacoa que vam fer a casa d'en Carles. Anava molt elegant.

El dia abans de morir estava treballant i allí va quedar el seu petit costurer, com si l'endemà hagués de continuar. Sempre deia que mai s'havia avorrit perquè sempre tenia coses a fer.

Si així recordo les mans de la mare, encara recordo més els seus ulls: negres, grossos, vius. Quan mirava, endevinava. Jo crec que el meu pare es va enamorar dels seus ulls.

3. EL CABASSET

A casa sempre hi havia un cabasset, o ple o buit. O perquè acabava de néixer l'últim germà o perquè esperava al que havia d'arribar.

Tenia les potes amb rodes de vímets i era de palla encreuada; però estava vestit de blanc amb puntes suïsses emmidonades, llençolets blancs com la neu i el coixinet a la seva mida que el feien ample, bonic i confortable; a les nanses hi havia llaços de setí blanc. Al costat hi havia la cistella, també amb puntes emmidonades i cintetes de color blau, on posava la colònia pel nadó, la pinteta i altres cosetes pel nou infant. Així ens esperava la nostra mare.

Per reis hi havia altres cabassets: els de les nines, que es rentaven i planxaven perquè els reis veiessin com conservàvem les coses durant tot l'any i el bé que ens portàvem. Els hi deixàvem, amb les nostres sabates, vi bo, galetes per als reis i una mica de palla pels cavalls; i és clar! els reis eren generosos. L'alegria del sis de gener i l'enrenou era indescriptible. Els menuts es llevaven d'hora; obrien la porta del menjador per mirar de reüll, saltaven i cridaven al veure els paquets. Altres anaven de puntetes per no ser vistos aixecaven alguna cosa per veure si pesava i fins l'hora convinguda en que pujava l'avia i les ties no es podia obrir res. La impaciència era un xic sostinguda i tothom anava amb pijama per estar a punt d'obrir el que estava amagat. Després era un esclat de joia.

Un any a la meva mare li feia molta il·l·lusió que els reis li portessin un abric de pell, però el meu pare no li feia cas perquè estava capficat amb els d'hisenda. Ella, pensant que no tindria reis, es va comprar un braçalet i quan ja havíem fet tots els preparatius de la nit el meu pare li porta una gran bossa i li regala: era l'abric que tant desitjava!

Però l'infant que havia ocupat el cabasset anava creixent i llavors se li buscava un llit més gran. Els nens es feien grans però la casa no i els meus pares van anar buscant amb enginy la forma de que tots estiguéssim a casa. Al final no hi havia un llit normal: o s'amagaven o es plegaven o eren lliteres sobre armaris. Això sí, aquests últims van ser dissenyats pel Sr. Cluselles, que era un decorador que apreciava molt el meu pare. Tota la casa tenia un aspecte de dia i un altre molt diferent de nit.

Una vegada jo estava ben empipada perquè els meus pares anaven tenint, nens, i a mi, com és natural, no sols no m'ho explicaven sinó que no em deien res. Era la gran i prou, la que tenia d'ajudar en tot moment. Al néixer en

Carles deuria posar una cara ben llarga i es van adonar del meu mal humor. Per consolar-me em van fer padrina de bateig del nen. Pobre Carles!, em sembla que ha sigut orfe de padrina durant tota la vida! El que sí sento per ell és un sentiment especial, diferent als altres germans.

Quan va néixer en Pere vaig veure al meu pare plorar. No recordo haver-lo vist mai així.

Normalment, la meva mare donava a llum a casa i a nosaltres ens repartien entre els familiars de Barcelona o de Palau, però en aquest últim jo vaig quedar-me a casa. Val a dir que dormia com un tronc. A la matinada el meu pare va venir a buscar-me per ensenyar-me el nou nadó. Sembla que, refiat de la gran experiència que tenia en ajudar a la mare a portar fills al mon amb la llavadora, va pensar que era bufar i fer ampolles. El cert és que el nen venia malament, el part va ser llarg i perquè no s'ofegués el van treure com van poder. Creien al començament que li havien trencat una cama i el meu pare estava penedit de no haver portat el metge al començament del part.

Cap s'escapava de tenir la grip. Començava als voltants de Sta. Llúcia, tres setmanes abans del Nadal. És l'època que a la plaça de la Catedral es munta la fira del pessebre. És una fira molt tradicional: petites casetes amb pastorets, cels i estrelles, verges i àngels, molsa i troncs, mai hi falta el caganer amb barretina. Normalment hi fa molt de fred i molta humitat. A la tarda, en un raconet del menjador, muntàvem el pessebre a l'abast de totes les mans per moure pastors i reis. Ens hi acompanyava el pare o les ties o l'àvia, ens agradava molt; però l'endemà ens pujava la febre i al llit s'ha dit. Eren les primeres gripes de la temporada que d'un a l'altre duraven tot l'hivern. El Dr. Zariquiei venia a visitar-nos, i xarops per tots. Molts dissabtes teníem d'anar a la seva consulta quasi tota la tropa.

Un any, a la tarda, vaig tornar a casa enfebrada. Això no era res d'extraordinari si no fos que els altres nou germans també estaven al llit. No sé com s'ho feia la mare per atendre'ns a tots.

Quan estàvem al llit, demanàvem que vingués l'àvia a fer-nos companyia. Per entretenir-nos, en lloc d'explicar contes infantils ens explicava les històries dels avantpassats de la nostra família. Històries que aniré explicant, perquè formen part de mi i que vull transmetre als meus fills.

Com que al final, érem tants, la meva mare ens classificava per grups: els grans, en Xavier i jo; les nenes: la Mª Àngels i la Montse; els marcelinos: Joan, Pep i Carles, els hi deia els marcelinos perquè els tres eren rossos i de cabells rissats i no sé perquè els associava amb el nen que interpretava la

pel·lícula de “Marcelino pan y vino”; els petits: Rosa, Lali i Pere. Per no confondre’ns la roba la marcava amb números ja que hi havia inicials que es repetien i era difícil poder distingir els mitjons o la roba interior d’uns i altres.

Jo tenia la sort d’estrenar sempre la roba, però els de més avall aprofitaven la dels anteriors. El més perjudicat va ser el Pere que estava cansat de “reestrenar”. Però mai vam semblar una família nombrosa esfilagarsada. Els diumenges i en especial els dies de festa sempre portàvem mitjons blancs.

Quan persones conegudes li preguntaven al meu pare quants fills tenia, ell els hi repetia: “cinc nois” Oh! li contestaven i a rengle seguit els hi deia: “i cinc noies”. Ah!!! i es quedaven sense saber què contestar i el meu pare se sentia cofoi i estarrufat.

Un any, la mare va voler fer el regal al meu pare d’una fotografia de tots deu en filera i escala. Vam anar a un fotògraf del Portal de l’Àngel. Val a dir que fèiem molt goig. Va ser una sorpresa que li va agradar molt. El fotògraf també li va agradar com va quedar i ens va tenir a l’aparador durant més d’un any, la gent que passava pel carrer ens contava.

4. EL PALAU

Nosaltres vivíem en un palau.

Bé, en el solar que havia estat el Palau Reial, la residència del Reis d'Espanya per quan venien a Barcelona. La Vanguardia va publicar una fotografia del Palau el 29 de setembre del 2002 per mostrar un obelisc que es va aixecar el 1860 en honor d'Isabel II, amb algunes anècdotes de l'època. La fotografia sencera la guardaven a casa l'àvia; ara no sé qui la té.

En Domingo Busquets, hauria d'ésser un home inquiet i emprenedor. No es va acostumar a ser com el seu germà, que era mestre en una escola de Sant Andreu, sinó que li agradava voltar món. Als 14 anys ja agafava un cavall i s'anava amb altres comerciants per les terres de Castella a comprar llana que venia a les incipients indústries tèxtils de Terrassa i Sabadell. Entre els anys 1875-1882 es va produir la “Febre d'Or” a Catalunya, donant-se una extraordinària prosperitat en els negocis i un gran desenvolupament de les indústries, entre elles el tèxtil. A casa l'àvia es conservava la manta amb la que viatjava. Estic segura que el besavi trigava més en arribar a Castella que el meu fill en arribar al Brasil.

Hi havien altres senyors que feien el mateix que ell, però sempre trobava i portava la millor llana dels racons més insòlits de la geografia i els competidors li preguntaven: on trobeu la llana, Busquets? i ell els hi contestava “ a deu milles de la lluna”.

Al començar la Primera República Espanyola, el nou govern va subhastar tots els bens reials. El meu besavi va comprar la meitat del Palau. El fet és que el Palau es va cremar una nit de Nadal de l'any 1875 .

Després de l'incendi, que li va suposar un disgust molt gran al besavi, va construir-hi dues cases senyoriales, entre una i l'altre hi havia uns magatzems que el sostre servia de terrat per la seva llar.¹ Entre finals del segle XIX i principis del segle XX, Barcelona va viure amb deliri l'explosió d'un art nou: el modernisme, caracteritzat pel predomini de la corba sobre la recta, la riquesa i el detallisme de la decoració, l'esteticisme refinat i el dinamisme de les formes.² Aquesta nova concepció de l'art es va impregnar a l'arquitectura, en el mobiliari, en la pintura, en la literatura, en unes formes

---

¹ Finca de la Plaça Palau

² Enciclopèdia Catalana

de viure, d'educació i de relacions socials. A la casa del meu besavi es van reflectir amb aquesta nova tendència fins els més mínims detalls.

A més va comprar tota una finca a Samalús. Era tan gran que la portaven uns masovers.³

Quan tenia 40 anys, en Domingo havia enviudat sense fills i ja havia deixat el negoci de comerciant. Estava trist, perquè després d'haver fet fortuna no tenia a qui deixar-ho.

Ell vivia en el principal de la casa del Pla de Palau, amb més de 300 m² i el terrat. I els homes ja es sap, això dels armaris els hi ve gran, per el qual va demanar a la cosina de Tarragona que l'ajudés a ordenar-los tots. La cosina, per allò de no anar sola a casa d'un vidu a Barcelona ,es va emportar una altre cosina: la Dolors Salvany.

La Dolors tenia vint anys. Era rossa, d'ulls blaus, pell blanca i rosada, simpàtica, molt bonica i dolça. I ja podeu suposar la història, es van enamorar i casar. El “trosseu” de la núvia: la roba blanca interior, la roba de llit, tovalles, estors, etc.. va ser cosit (cosit a mà) i brodat per les monges clarisses de Pedralbes. Més endavant, al casar-se les seves filles, les mateixes monges van brodar per a elles.

Van quedar-se a viure al “palau”; ells, les filles i les filles de les filles. Més endavant i quan les filles es varen casar, el principal es va dividir en tres llars separades.

Recent casats, ell un home adult i comerciant i ella una joveneta. El besavi tenia la costum d'anar a parlar amb altres comerciants en un bar. Les dones no hi tenien cabuda en aquestes reunions, per tant la besàvia es quedava a casa i plorava la seva absència i en Domingo li va dir: “Dolorettes, això no m'ho pots privar”. Així es va acabar la discussió.

De les quatre filles, la gran, la Josefina, va ser la meva àvia i la Rosa, la petita, soltera, sempre va ser la tia Rosa. La Carme casada amb un senyor de cognom Grau, va donar l'empremta d'aquest cognom a tota la seva descendència i la Mª Teresa, amb el Sr. Badell. De tal forma que tan els seus fills com els seus nets els reconeixem de seguida per aquests dos cognoms.

El pis principal tenia una tribuna de pedra, encara hi és, que dona a la plaça. Estava coberta de butaques. El costum de l'època es que les noies casadores

de tant en tant miressin a la plaça i els pretendents es passejaven durant hores per veure els ulls de la seva estimada.

L'altra manera per comunicar-se era amb el vano que segons la forma en que s'obria o es tancava i la posició que tenia, donava a entendre als pretendents el que la noia volia. Era tot un codi secret entre el jovent. El vano blanc és el que portava la promesa el dia del casament. Jo tinc guardat el de la meua àvia.

Davant la finca s'obria la plaça amb arbres i a la part sud un gran edifici de pedra amb un rellotge. Era la Llotja construïda pel rei Pere IV el Cerimoniós cap als anys 1360. A la banda de mar, el pòrtic de la duana, construït en el segle XV. Quan era petita veia els comerciants, un cop per setmana, per fer les seves transaccions, portaven com unes camises grans, negres i una gorra negra. La mare em deia que eren ramaders. Més tard en l'edifici de la Llotja s'hi va instal·lar la borsa de Barcelona i en el pis de dalt unes classes de belles arts. No tinc ni idea en aquest moment quines activitats s'hi fan.

Per la part del darrere i travessant el menjador s'obria una glorieta que feia de pont entre l'edifici i el terrat. La glorieta quedava inutilitzada durant els mesos de fred, però era deliciosa i ben ornamentada, amb mobles modernistes i una tauleta cosidor plena de botons, d'aquells que es guarden i no es fan servir mai, perquè mai es troben tots els necessaris. La glorieta es feia servir per als mesos de tardor, estiu i primavera, s'estava fresc a les hores de més calor, després de dinar es feia una migdiada i nosaltres, els dies que no teníem col·legi, baixàvem a jugar a cuinetes, a pilota o amb els botons.

En el terrat, hi van posar una font i jardineres amb plantes. En una part hi havia l'habitació dels safarejos. En aquesta habitació, hi havia una gran cargol de mar que l'àvia em feia escoltar per sentir les onades. Em quedava extasiada imaginant el vaivé de les ones del mar.

Per Corpus, la font es guarnia amb ginesta, flors camperoles que floreixen en aquestes dates i s'hi feia ballar l'ou. Venien moltes de les amistats de l'àvia, recordo la Sra. Salvat; per veure passar la professora per la plaça i fer un bon berenar. La mare ens vestia de festa i anàvem a saludar els convidats, que baixet li deien a l'àvia, a cau d'orella, que érem molt ben educats. Actualment el terrat s'ha convertit en cases, però tinc un dibuix del meu pare d'aquest trosset del palau. Aquet terrat, va ser còmplice mut dels nostres jocs infantils durant molts anys.

Quan la meua mare va tenir en Joan, l'esdeveniment va ser a casa l'àvia i el dia del bateig, el nen anava ornamentat⁴ amb vestit i capa de puntes "valencianes". Record de generacions, aquest vestit l'hem portat tots els germans el dia que varen batejar-nos. A la tarda, per entretenir a tota la quitxalla vam assistir a una representació de pallassos al terrat que ens van fer feliços a tots.

Molts diumenges i festius de la tardor, hivern i primavera, quan feia sol, anàvem al Parc de la Ciutadella, construït el 1872 en el recinte de l'enderrocada Ciutadella de Barcelona, on s'alberga també el parc zoològic, amb grans espais per córrer i ple d'arbres centenaris. En el parc hi ha racons molt bonics, en especial la "Dama del paraigües" que és una font. Del paraigües baixen els rajolins d'aigua perquè la dama no es mulli. M'agradava mirar-la perquè el seu vestit era semblant al que veia a les fotografies de l'àvia i les seves germanes.

5. EL MATRIARCAT

La besàvia es va quedar vídua al cap de pocs anys i hereva de tota la fortuna del seu marit. Tenia els pisos llogats i cada setmana el carro de Samalús els hi portava les patates, tomàquets, fruita... de tot el que es conreava a la finca. Els estius anaven a la finca, els baixava a buscar la tartana i suposo que els “mundos” els deuria portar un altre carro. O sia, que vivien molt bé. Tenien minyones, d’aquelles que porten davantal blanc i còfia i que servien la taula amb guants blancs i safates de plata. Aquest costum va durar molt anys perquè pel meu pare, de solter, era l’ambient que es vivia.

Un dia el meu pare, quan tenia 23 o 25 anys començava a fumar i va anar a buscar llumins a la cuina; la cuinera horroritzada no el va deixar entrar: “ els senyorets no entren a la cuina!” li va dir. Mireu si va canviar, el meu pare, que anys després es feia ell mateix la truita per esmorzar i deia que el truc era batre bé l’ou. Em sembla que no sabia fer res més en el “santa Santoro” de l’alimentació, fora de trobar petits restaurants en pobles petits com Mura o Talamanca que feien bones costelles a la brasa i estava orgullós quan algun del seus fills o gendres l’acompanyava.

Quan les tres filles de la besàvia es van anar casant, la mestressa de la finca, els hi cedia un pis per la nova parella, de tal manera que tots estaven junts però separats. Així la Josefina, la Teresa i la Carme estaven en el principal, el primer pis i el segon. Els seus fills, cosins del meu pare es van criar junts i encara ara s’estimen molt. Poc abans de morir la meva besàvia, deuria ser l’any 1935, li va llogar el pis del 3r 2a al meu pare, que s’havia de casar. Per com això vam viure envoltats de tota la família en el palau. Per nosaltres, fora de l’avia, totes eren ties. Recordo el dia que va néixer la Montse que les ties em deien que havia tingut una germaneta molt bonica, petiteta i moreneta. La Montse va ser com una nina ballant de puntetes als seus 4 anys.

La meva àvia es va casar amb un metge del Carrer dels Àngels, en Josep Sauret, que s’especialitzava en la malaltia de la tuberculosi, epidèmia que havia assolat Europa durant tot el segle XIX, produint milers de morts. El poble en deia que era un càstig de Deu.

Precisament, l’avi Sauret va preparar el seu doctorat sobre aquesta matèria a principis del segle XX, tesis que en el futur vàrem poder llegir i que les recomanacions que feia al final encara tenen validesa. No va amagar que era necessari un medicament que fos prou eficaç per combatre-la, medicament que anys més tard va trobar el Dr. Pasteur amb les penicil·lines, ja que es

tractava d'un virus infecció que es contagia fàcilment, en especial si les condicions d'higiene, alimentaries i ambientals son deficitàries.

Per atendre un malalt en un dia fred i plujós a la nit, es va contagiar i al cap de poc va morir, deixant a la meua àvia vídua amb tres fillets i el més gran, el meu pare, de tres anys, en Josep de dos i la Rossita de mesos. En Josep fou jesuïta i teòleg i la Rossita, soltera, sempre al costat de l'àvia.

A l'àvia, a la tia Rosa i a la Rossita els agradava agafar el tren i anar un cop a l'any a Montserrat. Llogaven una cel·la, petit apartament per a passar-hi uns dies. Recordo que tenia quatre anys i encara feia la pipa amb el dit gros; passejant per la plaça vam veure en una finestra, una nena més gran que jo, que també feia la pipa i la tia Rosa em va dir: "mira quina vergonya, tan gran!" Em vaig avergonyir tant que mai més la vaig tornar a fer. De més gran, quan he tornat a Montserrat, sempre veig aquella finestra que em recorda aquell moment.

La tia Rossita, va estar els últims vint anys cega i sorda. Havia cuidat a la seva mare, la tia, la tia àvia fins els últims moments. Al final ella va quedar sola.

Va estar cuidada per la Lolita, que se l'emportava en taxi a Martorell per fer un vestit o a Sabadell per comprar magdalenes o a Terrassa per anar a la perruqueria. La tia només volia a la Lolita, que era quasi tan vella com ella, tenia una desviació d'esquena que l'obligava a anar encorbada i la portava a pes per anar al lavabo; no li van poder fer entendre mai que la portés amb la cadira de rodes ja que havien caigut pel passadís més d'una vegada. L'anàvem a visitar sempre que podíem i tenia la companyia de les cosines que vivien a l'escala. Quan ja no es volia aixecar del llit i anàvem a visitar-la sempre ens deia el mateix: "us estimo molt", crec que aquesta va ser la seva norma: estimar als que l'envoltaven.

Quan va morir al seu palau, la vam vetllar fins el moment de l'enterrament.

Aquella tarda, vaig voler donar una volta per tot el pis perquè es gravés a la meua memòria tot el que hi havia: l'habitació de les ties, els seus llits, el vestidor amb calaixets, la taula camil·la amb la lampareta de bronze i l'escriptori, tot pintat de color juvenívol com si els anys no haguessin passat.

La sala amb el sostre artesanat, el terra de mosaic, l'escriptori anglès, les butaques isabelines; darrere, el piano on l'àvia tocava el "Danubi blau", el "Vals de les Ones" de Johann Strauss. Jo encara veia les mans de l'àvia amb nusos, a les articulacions, lliscant pel teclat amb agilitat; els grans quadres

dels besavis; el gran mirall; en el bell mig hi penjava una gran làmpada daurada. Aquella composició fotogràfica de gran format amb una cornucòpia daurada que representava un saló de l'època: a l'esquerra, un retrat de l'avi Sauret que acabava de morir i al seu costat el meu pare dret i vestit de negre; a la dreta, asseguda en un divan, l'àvia i en els seu braços els dos fills petits en Pepe i la Rossita. Aquesta fotografia li deuria donar forces durant tota la seva vida per tirar endavant els fills sent vídua.

El rebedor, amb la calaixera amb una nina que en el seu temps ballava dins d'una urna de vidre, el gondoler portat de Venècia en el viatge de noces de l'àvia. La sala del mig amb butaques daurades i dos quadres dels besavis Sauret i Coll.

El menjador, majestuós amb el seu bufet i el tapís que estava molt vell, la vitrina on hi guardaven els objectes del menjador de més valor, i la barra on en el seu temps penjaven cortines de vellut verd ampolla, amb la gran làmpada de bronze i vidre, en el bell mig de la taula, acompanyada de quatre cadiretes entapissades, la resta de les cadires de fusta tallada al voltant del menjador. Un gran quadre de plata de l'últim sopar de Jesús i uns quadres de flors que havia pintat l'àvia de jove. Les parets estaven guarnides amb fustes tallades.

Van ressorgir en mi els records d'aquell menjador, els Nadals: amb la taula vestida de blanc de lli, la vaixel·la de porcellana fina amb el ribet d'or, els coberts de plata; el gall d'indi que havia cuinat la tia Rosa i rostit en el forn del pa, els torrons i les neules. Els reflexes multicolors que sortien de les arracades de l'àvia. L'escuma del "xampany" i els versos que recitàvem després d'aprendre'ls de memòria en el col·legi. Venia també el germà del meu pare, "el tio jesuïta", que amb posat majestuós sempre li deia al meu pare que era el "patriarca". Aquest oncle fou teòleg i professor dels novicis de la seva ordre. Tota la taula se l'escoltava amb veneració per la seva saviesa, però a mi no em feia gaire gràcia perquè acabava dient que educant a la gran s'educaven tots, i jo ja entenia el què volia dir.

Al cap d'unes setmanes vam tenir de buidar tot el pis i repartir-nos els objectes: a mi em semblava que vulneràvem un santuari; el santuari del palau que durant cent vint anys havia sigut el testimoni de quatre generacions i que mai més tornaria a veure.

Tornant a les germanes de l'àvia, que vivien a l'escala, va passar que es van morir els seus marits, bastant joves i elles es van unir encara més amb la besàvia. Cada nit es reunien després de sopar per tal de xerrar, fer mitja o

cosir perquè, això sí, eren molt treballadores. Mai criticaven a ningú, al contrari, sempre sortien les lloances de les coses bones que es feien.

La besàvia tenia una cosina tarragonina, vídua, la tia Soledad, que també va anar a viure amb elles. Jo la vaig conèixer velleta, sempre portava caramels pels nens a les butxaques i anava vestida de negre. Era dolça i farinosa. En el dormitori de la tia Soledad hi havia una calaixera amb una verge antiga, jo hi havia entrat de vegades, però sempre em feia basarda, era com un misteri que no acabava d'entendre.

D'aquell ambient modernista li va quedar al meu pare el bon gust per la pintura i les belles arts. Alguns diumenges em portava a veure pintures a la Sala Parés, al carrer Canuda. Gaudia veient els quadres, d'en Cases, Vayreda, Mir, Nonell... i alguna vegada en comprava un. Em deia que li hagués agradat ser antiquari de professió.

De jove i ja casat havia fet dibuixos amb aquarel·la i esbossos amb llapis. Va portar de Mallorca un àmfora romana que li va aconseguir en Cuerda, el seu amic, i la va portar en braços des del port fins a casa.

6. ELS ÀNGELS

Diuen que els àngels fan miracles.

I la finca del carrer dels Àngels va ser el miracle d'amor dels meus besavis Sauret.

El meu besavi Francisco Sauret Roca, era metge de l'Hospital de la Santa Creu, que en aquell moment estava ubicat en el carrer del Carme. De solter, havia vingut de Tàrrrega per treballar guarint malalts. Es va enamorar de la Teresa Coll. Poques coses en sabem. Els seus pares, que deuriem ser rics, van regalar a la jove parella, com a dot de la noia, la finca del carrer dels Àngels, prop d'on treballava el seu promès. Des de llavors sempre hi han estat els Sauret.

La Teresa es va morir de part del seu segon fill i la germana d'en Francisco, que era soltera i es deia Rosa, va anar a viure amb ells, a cuidar dels seus nebots. Però un bon dia, degut als llums de gas, es va incendiar una cortina i el nen més petit es va morir a causa del fum. Va quedar, doncs en Josep, el meu avi, el seu pare i la tia. Crec que també va anar a viure amb ells un germà del besavi que es deia Carlos.

En Josep va voler ser metge, com el seu pare, especialitzant-se en el tema de la tuberculosi, que ja he comentat abans.

Quan es va casar amb la Josefina Busquets va anar a viure a la plaça Palau.

Donada la precocitat de la mort d'en Josep, l'àvia mai va perdre el contacte amb ells i cada diumenge anava a passar la tarda, amb els fills, a veure el seu sogre i la tia. El meu pare sempre va recordar aquells diumenges d'infant i de jove vora el seu avi.

Un nebot del besavi, Carlos Sauret, es va quedar orfe i era barber de Tàrrrega. Quan els seus germans ja van ser crescuts, va voler fer la carrera de medicina i va anar a viure a casa del seu oncle a Barcelona. Al casar-se amb la Mercedes Clemares li van llogar un pis al carrer dels Àngels. Pis que després heretaria la meva germana Mª Eulalia.

Els baixos de la finca són dos magatzems comercials. El besavi, els va llogar al Sr. Carrasco que després de fer un viatge als Balcans va importar la fórmula del iogurt i el va comercialitzar. Ara és la marca Danone. Cada dia el Sr. Carrasco portava iogurts al meu besavi per al seu consum. Quan,

Danone, va celebrar els 75 anys de la fundació de la marca, ens van arreglar tota la façana, van venir delegacions de França i van fer una gran festa.

La mort prematura d'en Josep, el meu avi, va fer decidir al meu besavi d'inscriure la finca en el Registre de la Propietat a nom dels seus tres nets. O sia, que el meu pare n'era el propietari, junt amb seus germans, des de molt petit. Encara que l'usdefruit va ser del besavi fins que va morir, i més endavant servia per als nens orfes de pare i administrat per l'àvia fins que van ser grans.

El meu pare, sempre va estimar molt aquesta finca, pels records que tenia de petit.

Va poder instal·lar el negoci de l'oli en els baixos, abans de la guerra. Part, del subsol, es va excavar per fer-hi els cups de l'oli perquè compraven la mercaderia d'origen a Andalusia o a Lleida i venien amb grans camions que el descarregaven amb una gran mànega, pel bell mig de la vorera, cap als cups.

El seu soci, en Flaquer, casat amb una cosina de la plaça Palau, era representant del vi d'Alella, per lo que repartien els dos productes. Durant uns anys van ser els millors distribuïdors de l'Alella, guanyant guardons.

Als setze anys, el meu germà Xavier va començar a treballar al costat del meu pare en el negoci, fins ara que s'ha de jubilar.

En una part del magatzem es va construir un altell per les tasques d'oficina. Al acabar el col·legi alguns de nosaltres anàvem a ajudar, aprenent així algunes tasques que no s'aprenien a l'escola. Quan hi vaig anar-hi jo, em feien fer albarans i els comptes no em sortien ni del dret ni del revés i en Flaquer, que era un gran comptable, em feia una cara...

Un bona tarda em vaig passar totes les hores amb en Joan perquè estudiés, mirant-lo de fit a fit, i ell, burlant-se de mi i sense fer un borrall.

El pare hi va treballar fins els vuitanta anys, en el moment que les seves cames no el van aguantar més i es va desplomar en braços d'en Xavier.

Amb la renovació del Raval, degut al PERI⁵ que va endegar l'Ajuntament per tal de rehabilitar Ciutat Vella, en especial el barri del Raval, el negoci es

va haver de traslladar cap a l'Hospitalet de Llobregat, ja que la vorera quedava més ampla i no hi podien arribar els camions.

Quan un dels pisos va quedar lliure, el meu pare volia que fos per als seus fills i amb els consells del seu cunyat Granell va fer moltes reformes que van durar molt de temps.

A mida que ens vam anar fent grans els fills i els llogaters marxaven o es morien el pare ens arreglava els pisos per les noves parelles. Era la tradició que havia viscut en el sí de la seva família. En aquest moment ja hi viuen els nostres fills, joves, independents i amb una concepció de la vida diferent, però amb els valors essencials dels nostres avantpassats.

Els meus pares van passar els dos últims anys al carrer dels Àngels, en el pis del meu germà petit, en Pere i van morir allí. La Lali els va cuidar molt, encara que la mare desitjava tornar al seu pis de Balmes. Les tardes que podia els anava a veure: tots dos asseguts a les butaques o al sofà i la mare sempre amb alguna cosa per cosir o el ganxet o jo que sé. Potser es va complir el somni del meu pare de retornar a la casa dels avantpassats Sauret.

7. ELS PETS DE MONJA

Els pets són unes petites galetes rodones i molt bones, encara en venen ara. La meva mare, els hi deia “les paciències” i les comprava perquè les podia repartir molt bé, entre tota la tropa. Un dia, nerviosa perquè teníem d’anar al col·legi i es feia tard, truca per telèfon a l’adroguer que li portés cent grams de paciències, el pare li contesta: “No, cent grams no! Sinó cent quilos!

L’alimentació dels nadons sempre va ser un problema pels meus pares, ja que la mare no tenia la llet suficient i en el mercat no existien llets preparades per a nadons. Van recórrer a les “dides”, mares vingudes de Galícia, que deixant els seus fills, anaven a Barcelona a alletar uns altres nens per guanyar uns diners. El primer que feia el meu pare era portar-les als banys públics per una bona higiene i els hi premia la teta perquè la tal dida no fos un frau, ja que en depenia la nutrició del seu fill.

També recordo que quan estàvem a Plegamans, més tard us en parlaré, la mare guardava unes quantes galetes, per quan arribés el pare de treballar de Barcelona, en una caixa forta que estava encastada a la paret de la seva habitació. Una vegada en Pep va dir que no n’hi havia a l’armari perquè estaven en “el banc”. A tots ens han agradat molt les galetes.

Teníem en el menjador una gran taula. Quan els pares la van comprar abans de casar-se ja deuriem pensar que tindrien molts fills. Quan el més petit podia seure a la trona ja el posàvem a taula i el germà més proper l’ajudava a menjar. Al final, la taula, estava tota plena. Com que era ovalada, la mare i jo, ens posàvem a la part estreta i cada una servia la meitat de la taula; abans de servir-nos nosaltres ja hi havia el que reclamava repetir. Algunes vegades la meva mare em deia alguna cosa en francès i les meves germanes es quedaven desconcertades.

Quan estàvem a taula, en Joan feia de les seves i quan el pare estava ben escalfat no parava de repetir-li.” Joan que rebràs” ell a la fi li contestava, “al cap i a la fi, els dos som iguals”, així es lliurava d’una bona plantofada. En Joan s’assembla molt al meu pare. Un dia que els meus pares no hi eren, en Joan continuava fent de les seves i en Xavier, pacífic de mena, no va poder més i li va tirar la sopera a terra, perdent la seva infinita paciència.

En aquesta taula, en Carlos, que li havien dit que no servia massa pels estudis, hi va estudiar dues carreres. Estudiava durant la nit perquè de dia la taula era com la plaça Catalunya, amb les anades i vingudes dels que estaven en aquell moment a casa; amb tal moviment que no es podia concentrar, i clar, si estudiava de nit, de dia dormia, amb les empipades corresponents del meu pare i el mutisme d'ell.

El menjador era gran, però, entre el bufet amb el seu mirall, la vitrina on es guardaven objectes que els hi havien regalat a les seves noces i dos butaques orelleres, ja quedava ple. El balcó donava a la plaça i la mare sempre posava cortines de vellut marró amb el seu bisello blanc que amb la làmpada de vidre, que van portar d'Itàlia donava un aspecte confortable. La vitrina també tenia un mirall per la part posterior i la Rosa, presumida, als tres anys, s'hi mirava la carona amb els seu cabells com si tingués una gran cabellera.

Als hiverns dels anys quaranta feia molt fred i el meu pare va instal·lar una "salamandra" de carbó en el passadís al costat de la cuina, allí sopàvem i s'anaven escalfant les habitacions i s'eixugava la roba per l'endemà; és clar que en aquell moment la família no era tan nombrosa. D'aquella imatge em ressona el que tants anys sentiria: "M^a del Mar, ajuda", ajuda a donar el menjar, ajuda a fer els llits, ajuda per anar a comprar, ajuda a comprar les joguines de reis, s'ha de netejar la làmpada del menjador...

Els menjars, tot i que eren suficients, eren una mica de quarter general perquè al final a casa érem catorze persones que teníem de fer els quatre àpats, per ètim. És gastava un en un litre diari d'oli, que el portaven del magatzem amb una gran tina de ferro, tres de llet, un de carn, tres de fruita, catorze ous, un de peix. La cuina no era gaire gran i a més a més hi havia el safareig; cada dia es rentava a mà i servia de bany per les "minyones".

El bany també era una perícia. A casa no hi havia banyera i teníem d'anar a casa l'àvia. Com que l'escalfador elèctric sempre estava espatllat i no donava per a tots, escalfàvem olles i les baixàvem per les escales. Més tard el meu pare va posar una banyera a l'habitació de la Mª Àngels i la Montse. Ja va ser un gran luxe per a tota la família.

Potser l'experiència més forta és que la mare va estar malalta i va anar un cop a casa l'avi, i un altre a casa l'àvia, quan va néixer en Joan. Llavors jo tenia que portar la casa quan tenia menys de quinze anys. L'Angelina que no tenia massa paciència feia enfurismar al meu pare; un dia, li va estripar la combinació amb la corresponent represàlia, i jo escales avall perquè em consolés la meva mare. Recordo que em va ser molt difícil la tasca que sense

voler-ho, em va tocar en aquells moments, alguns cops plorava i tot, però vam sobreviure.

Una vegada el nostre pare va portar tres barres molt grans de codony: una verda, l'altre taronja i un altre de groga, pensant que durarien tres menjades. Vam començar a provar d'una i de l'altre amb delit, perquè eren molt bones. No van durar ni vint minuts. Això sí, tots els diumenges teníem tortells per postres. Com que el pare venia oli als xurrers i els anava a visitar, li regalaven, moltes vegades, una gran bossa de xurros que ens feien la delícia a tots. Evidentment, no duraven gaire estona.

Quan s'acostava tot Sants i feia fred, el pare entrava a casa amb el barret tipus tirolès i amb abric, portant, entre diaris, els moniatos calents que acabava de comprar a la castanyera de la plaça Palau. Que n'eren de bons, tan calentons! El dia de Tots Sants anàvem a casa l'avi Pere: Es resaven les tres parts del rosari en una cambra en les penombres. Recordo que no s'acabava mai i després menjàvem castanyes calentes i panellets, venien els meus oncles i els meus cosins.

El menjar més bo que cuinava la meva mare era la crema de St. Josep. Era el regal que li feia a l'àvia pel dia del seu sant. La feia amb ous i llet fins que espessia, amb les clares ben batudes fins a punt de neu que adornava la crema com si fossin torrasses gaudinianes. S'acompanyava amb melindros i baixàvem amb molta cura les escales per oferir-li les dues grans safates.

A casa sempre vàrem tenir “minyones” per ajudar a les feines de la casa. Però hi havia una lletania arxiconeguda: el primer dia “sembla que anirem bé”, el segon “no anem tan bé”, el tercer “anem malament” el quart “ja és fora”. Algunes només van durar unes hores. Espantava a tothom la tropa que érem.

A l'alçada del nostre pis, però entrant per la porteria del costat hi vivia la Mercedes Grau, casada amb en Josep Barrau, cosins del meu pare. Eren molt de la broma i molt alegres. Un bon diumenge, quan estàvem gairebé a les postres, ens truca per telèfon dient-nos que els hi havien regalat una llagosta molt gran que no se la podien acabar i que volien que nosaltres la provéssim, el meu pare els hi va dir que l'acceptava i una de les seves minyones ens va portar el present; era una gran caixa que pesava poc. Al mig de la taula tots esperàvem provar-la, ja que era un marisc que no l'havíem vist mai. Al destapar la capsa va sortir disparada una llagosta de muntanya que estava més espantada que nosaltres. Xerinola, trucada d'en Barrau i tots a esclafir de riure.

8. LA NOSTRA TARTANA

Quan el pare tenia setze anys el van posar d'aprenent a Can Foses, oliaire. Tota la seva vida va ser oliaire i amb aquest ofici ens va mantenir, educar i donar bons col·legis a tots.

Amb els primers sous que va guanyar es va comprar el primer cotxe. Va ser la passió de la seva vida després de la família.

Saber conduir li va salvar la vida, perquè durant la guerra va ser xofer d'un tinent coronel que no el va deixar anar al front de guerra, on tants van morir, i el va defensar davant del coronel que l'acusava de desertor per no estar a l'exèrcit.

El seu primer cotxet era un dos places, de color clar. Un Murriss. Es veu que ell, alguna vegada, també repartia oli amb el Murriss, perquè el pare del gendre de la Mª Àngels, de petit, esperava, per donar un tomb amb el Sr. Sauret pels carrers pròxims a la botiga que tenien. Al cap dels anys encara se'n recordava.

Pocs dies d'estar casats van tenir un accident i la mare es va salvar de miracle ja que va tenir que suportar una operació cranial molt seriosa. Ferida que li hem vist tota la vida i ella se la mig tapava amb coqueteria amb el serrell. Cap metge que la va assistir es podia imaginar que al cap del anys tindria dotze fills, ja que en aquests casos, no sobreviuen el 99,9% dels pacients.

Quan ja érem diversos germans, "la tartaneta" es va quedar petita i no se li va ocórrer altre cosa al meu pare que fer un quatre places. Tot i així hi havia més fills que places i vinga uns sobre els altres. Quan baixàvem, semblava un joc de màgia, d'un lloc tan petit començaven a sortir nens de debò, sans i estalvis, i la gent del carrer es parava i ens anava contant. Es quedaven bocabadats.

La capacitat del Murriss no va poder resistir massa temps l'embranchida dels nadons i el pare el va canviar per un Peugeot amb més capacitat. Més endavant en va tenir d'altres, de cotxes, però mai se'ls va estimar tant com el Murriss.

Jo ja era una joveneta que anava al col·legi de Jesús Maria i tenia cinc amigues. El pare, en un moment eufòric, ens va proposar anar al Monasterio de Piedra, a Saragossa. No veieu l'alegria de les meves companyes. No es podia tirar enrere, però no es fiava del cotxe. Per això va decidir portar-hi en Salvador, que treballava amb ell i era mecànic. En Salvador va tenir feina perquè al travessar els Monegros, al Peugeot se li va trencar l'hèlix del ventilador. De totes maneres la sortida va acabar bé y vam tornar a Barcelona.

Quan havíem utilitzat el cotxe els diumenges, a la nit el resguardava al magatzem del carrer dels Àngels. Molts cops em demanava que l'acompanyés i tornàvem a peu. Passàvem per la Porta Ferrissa, antiga porta de sortida de la Barcelona emmurallada de l'edat mitjana; carrer del Call, vell vestigi del barri jueu; la Catedral i els seus voltants i ens quedàvem admirant tota la construcció, i sempre m'explicava detalls de les pedres mil·lenàries de la primera muralla construïda pels romans, els contraforts, les gàrgoles i la porta de la Pietat, que és la que té més valor arquitectònic, la plaça de Sant Jaume aixecada en l'antic fòrum romà. Passàvem per la Plaça del Rei, veiem les escalinates del Tinell que fou construït el s. XIII, on Jaume I el Conqueridor va establir les primeres Corts Catalanes i on es conserva una columna romana; la Via Laietana en record del primers pobladors de Catalunya, els laietans, i construïda a finals del segle XIX con una de les artèries de comunicació de la Barcelona antiga; pel davant de Santa Maria del Mar, el millor exponent del gòtic català, fins a la Plaça Palau. Des d'aleshores tinc especial predilecció pel barri gòtic.

Al meu pare li agradava conduir, agafava molt bé les voltes i li agradaven les carreteres envoltades de pins. Deia que el bon conductor és el que sap preveure el cotxe contrari i a les voltes has d'estar sempre ben a la dreta. Estava acostumat a conduir quan les carreteres eren estretes i no s'havien inventat les autopistes. Sempre deia que quan li retiressin el carnet de conduir ja es podia morir. Va estar al volant fins els vuitanta anys.

Era tanta la passió que tenia pels cotxes que quan es celebraven competicions a Montjuïc, els diumenges, m'hi portava a veure-les. Li agradava posar-se a les corbes per veure'ls arribar. Era el lloc més perillós i els protegien amb bales de palla; feia els comentaris de com conduïen els pilots, com si ell estigués al volant. És clar que en aquella època els "bòlits" eren molt diferents als que fan carreres a l'actualitat.

9. EL GRAN AMIC

A can Foses, primer treball del meu pare, hi treballava un altre aprenent, en Joan Cuerda.

Van ser tant amics, que abans de començar la guerra es van decidir tots dos, el meu pare i ell, a establir-se pel seu compte i tenir un negoci junts. Cadascú va aportar un capital i van començar en un carrer prop de les muralles romanes.

Quan el negoci començava a rutllar, el meu pare es va casar i poc després va començar la guerra. En Joan era mallorquí i el van cridar a files des de Palma, fet pel qual va marxar cuita corrents i ja no va tornar a viure mai més a Barcelona.

Acabada la guerra, el meu pare li anava tornant el capital que havia aportat amb els seus interessos, ja que ho considerava de justícia. Aquest fet, ha sigut recordat per en Joan tota la vida i l'amistat entre ells, també ha durat sempre.

Va ser el padrí de la meva germana Angelina.

Un cop vaig passar uns dies a Palma, amb ells. En Joan era un savi. Vam estar a Somorlà, una finca de pagès prop de Palma, propietat d'ells. Em va ensenyar tota la col·lecció de fòssils que diumenge rere diumenge havia anat recollint a l'illa; els havia classificat, per edats arcaiques, ja que Mallorca en edats prehistòriques havia estat part del Mediterrani i s'hi havien quedat com a testimoni milers d'animalets petrificats. Va construir tot un armari ple de safates per col·leccionar tots els fòssils amb una pulcritud i un detall com mai havia vist en cap col·lecció privada. Va publicar un llibre sobre la matèria i va tenir un gran reconeixement mundial, ja que diverses delegacions de paleontòlegs el van visitar.

Li van oferir una càtedra a València que ell va refusar perquè va creure que tenint la seva família a Palma no els hi volia donar un trastorn tant gran, doncs els seus fills estaven ben acomodats, estudiant, amistats....

Em va portar pels racons més bonics de Mallorca. M'explicava, que li agradava molt la música i cada dijous anava amb la seva muller a ballar en un hotel de Palma; de grans, la gent que freqüentava el local ja els esperava.

En Joan i la Margalida, la seva dona, tenien una filla amb síndrome de Down, la Maite. Es van esmerçar molt en la seva educació i conviure amb ella va ser un plaer.

La seva manera de ser era entranyable. En Joan era el savi humil, afable, farinós i benvolent.

10. UNIFORMATS

L'exercit s'havia d'educar.

Els grans vam començar el parvulari a les monges de la Sagrada Família que estava al carrer Avinyó, el més a prop possible de casa. Ens hi acompanyava una senyora, no la recordo massa. El que sí, és que vaig fer la primera Comunió en la seva església petita, plena de flors i amb molt d'encens que casi em mareja. Aquest contacte amb aquestes religioses va tenir una gran transcendència, que explicaré més endavant.

A partir de l'ingrés al batxillerat, em van portar a les monges de Jesús María, al carrer de Casp.

L'àvia i les seves germanes ja hi van anar de petites. Al començament m'hi acompanyava el pare i m'anava a recollir. Tornàvem amb el tramvia i ell que era esvelt i àgil tenia per costum baixar abans d'arribar a la parada. Un bon dia es va oblidar de mi, va saltar i em va deixar a dins. Quan se'n va adonar, va recular amb un gran ensurt, però jo ja havia baixat a la parada i anava cap a la porteria de casa.

Em va ensenyar a agafar el metro a l'estació de Correus⁶ i baixar a Urquinaona, però una vegada el metro estava tan ple i jo tan petita que em va ser impossible poder baixar. Els meus plors van compadir a una senyora que em va explicar com baixar a la propera parada i donar la volta. Aquest fet em va passar altres cops, però ja no vaig tenir necessitat de plorar.

Quan les meves germanes van ser més grans, jo n'era la responsable i val a dir que no tenia massa autoritat amb elles. La Montse plorava cada dia; fins a tal punt, que “plorava perquè no sabia perquè tenia de plorar”.

Algunes vegades les feia baixar a peu, així m'estalviava els diners per comprar-me llibres de butxaca i llegir-los d'amagat; doncs, havia esgotat els pocs llibres d'En Patufet que s'havien salvat de la guerra civil. Era l'únic contacte que tenia amb la literatura catalana, ja que el franquisme va prohibir que aprenguéssim la nostra llengua. Van haver de passar anys per donar-me compte de que no sabia escriure en català, que ens havien robat el que era nostre.

---

⁶ Estació de metro avui dia fora de servei.

Algunes èpoques, la mare, abans d'anar a l'escola ens donava oli de bacallà. Ens posàvem tots en fila i vinga una cullerada a cadascú amb la mateixa cullera. Era la manera que ningú s'escapés de les vitamines.

La congregació de les monges de Jesús Maria havia estat fundada a França per Claudina Tevenet i ens ensenyaven francès des del parvulari, durant tots els cursos. La paradoxa era que estàvem travessant l'època de la dictadura franquista i ens feien parlar en espanyol i ens prohibien parlar el català, encara que fos entre les amigues, a les hores del pati. El meu coneixement de la llengua va ser el que parlàvem a casa i els llibres d'en Patufet de Josep Mª Folch i Torres, que més endavant explicaré com el vaig conèixer i la relació de parentiu que teníem. Apreníem tota la geografia i història d'Espanya, però ni un borrall de Catalunya, aquestes matèries les he après després, quan repassava les lliçons d'escola dels meus fills.

La mare va tenir molta devoció a Claudina Tevenet, que en deia la "madre superiora". Més tard la van santificar. Li demanava molts favors, que sempre deia que li concedia. De gran va perdre en un taxi els "zorros", una bufanda feta amb pells de guineus, però els va poder recuperar posteriorment. Anys després va resultar que el taxista era el cunyat d'una companya de la meva feina i em va explicar que a la seva dona, a qui li havia portat com a present li van fer por els "zorros" i els va fer tornar, a través del seu marit a l'oficina d'objectes perduts de l'Ajuntament. El miracle s'havia consumat!

Els nois, no ho recordo massa, van anar al carrer Comtal, als Germans de la Doctrina Cristiana, més grandets van anar a d'altres col·legis, a la Bonanova.

11. ESTIUEJANT

Per St. Joan acabaven les classes en els col·legis i l'endemà ja marxàvem a fora.

El primer estiu que recordo va ser a Tona. Llavors deuríem ser quatre germans. Els pares van triar Tona per anar a un balneari i fer un tractament de vapors per veure si milloràvem els refredats de l'hivern.

Vam anar-hi amb tren, recordo les andanes de l'estació de França abarrotades de gent i pujant, nens, bosses de mà, minyones.... El pare va portar els "mundos" amb el camió de l'oli.

Vam llogar un piset prop del balneari que tenia una habitació tancada amb pany i clau on els propietaris hi guardaven els seus estris, deien que hi havia xinxes. Tots els matins anàvem a la sessió de vapors i durant la tarda jo vaig començar a jugar a dames amb els senyors, tots volien jugar sempre amb mi perquè els guanyava sempre. L'Angelineta estava furiosa perquè ella no jugava i amb això que es va apropar a uns jugadors d'escacs i els hi va tirar tot el tauler enlaire a mitja partida, amb el gran escàndol dels jugadors.

Alguns dissabtes venien titellaires i mags pels petits.

Es veu que no ens faria gaire efecte això dels vapors perquè ja no hi vam tornar.

Un altre estiu vam anar a casa l'avi, el pare de la meva mare, a Plegamans.

L'avi Pere Manén Mayol, el pare de la meva mare, havia nascut a Mataró, el 1879, fill de Josep Manén i Masó que morí amb cinquanta dos anys.

En Josep Manén havia acabat la carrera de notari. Però era un home romàntic i poeta i al enamorar-se de jovenet va preferir ser funcionari de l'Ajuntament de Mataró per tenir un sou segur i poder-se casar de seguida. Amant dels llibres, es va dedicar a fer l'arxiu de la ciutat, sent una figura important a Mataró.

El seu fill, en Pere, el meu avi, es va quedar orfe als divuit anys. Per ajudar a mantenir la família es va posar a treballar. Al començament, va trobar feina

en la companyia del gas i un cop va poder fer uns estalvis va muntar una societat amb el Sr. Vinyamata, a la Plaça de Cuba, per començar una impremta. De seguida va despuntar en ell l'enginy i les belles arts. La família Pineda, terratinent de Mataró hi va aportar capital, enfortint el negoci. Més endavant, l'avi, amb els seus estalvis, va comprar la part de l'altre soci i ja en aquell moment l'empresa es va anomenar Gràfiques Manén.

Veient que el negoci podia prosperar més a Barcelona, va decidir traslladar-s'hi, i cap als anys vint es va establir al carrer Diputació. Per fer tot el trasllat de la maquinaria, i donat que la rotativa és molt gran, va llogar tot un tren per portar tots els estris de l'impremta cap a la ciutat Comtal. Encara ara es conserva la primera litografia de pedra com a record d'aquella època. Quan la Dolors, la seva filla tenia vint anys va ser la seva secretaria. Es va especialitzar en contes infantils. Deia la mare que per les nits mai se li feia l'hora d'anar a sopar perquè inventava els diorames o contes amb relleu, etc.

Es va casar amb Àngela Jordana Espiell, nascuda el 1878 i natural d'Argentona. La meva àvia, va morir quan jo complia els deu anys, el 26 d'abril del 1947, pel que vaig quedar-me sense pastis d'aniversari. L'avi que se l'estimava molt, va voler fer-li un enterrament amb gran luxe. Recordo que el fèretre es va transportar amb una carrossa tirada per vuit cavalls, rere seu anava la comitiva, tots a peu i de negre, fins al cementiri, passant per la Diagonal. En aquella època només hi anaven els homes.

Recordo encara l'àvia, petiteta com la mare, amb els cabells blancs i molt dolça, era com una figureta de pessebre.

No sé quin any seria. La meva mare era joveneta. L'àvia, que sempre estava delicada, li van recomanar que anés a "prendre" les aigües termals de Caldes de Montbui. Era un costum de l'època i de les famílies benestants, per millorar les malalties de l'hivern.

Es van allotjar a pocs quilòmetres, al poble de dalt de Plegamans durant una temporada. Allí l'avi es va fer amb la gent i va donar tombs per conèixer les rodalies.

En Josep Mª Folch i Torres escriptor, s'acabava de fer una torre al final del poble i deuria entaular amistat amb el meu avi, per això el Sr. Manén va decidir comprar-se uns terrenys a la part oposada i construir-se la seva. La joventut de la meva mare ja la van passar en aquesta torre. Per descomptat, era una torre gran; amb els baixos: el vestíbul d'entrada, el menjador, una sala que donava al jardí, la sala del piano, per on sortia una escala que anava al pis superior, l'estudi de pintura de l'avi i la cuina. En el pis de dalt, les

habitacions, i més amunt un torreta amb una bona vista. Tenia també, una bodega, que després de morir l'àvia la van buidar. Hi havia més de cinc-centes ampolles de xampany que ella guardava. La casa estava envoltada d'un bon jardí, que l'avi va anar decorant.

Encara tinc a la memòria l'habitació en la que dormia amb la tia Mª Mercè germana petita de la meva mare, en el pis de dalt. El que més em cridava l'atenció era la mosquitera.

Durant els estius, hi havia molts mosquits que picaven i no et deixaven dormir. En aquells moments no existien productes eficaços i es van idear penjar del sostre una gran cortina de tul que farcia tot el llit. S'havia d'anar molt en compte en el moment de ficar-se perquè si entraven els mosquits en aquell moment ja no hi havia remei. Em semblava estar en el llit d'una princesa.

En un lloc de les golfes, s'amagaven, els matalassos i objectes de valor durant l'hivern, ja que s'havia de protegir la casa del robatoris que es produïen a les èpoques que no s'habitava.

A l'avi li agradava molt pintar i a l'estudi em va fer un retrat quan era petita. Ves! em va dibuixar una trena més llarga de la que tenia! Perquè jo, sempre he tingut el cabell de rata. Com que en el menjador hi havia una bona llar de foc, l'avi hi va pintar l'infern i deia que el gran Llucifer havia d'estar allí i el va pintar ben lleig.

En el piano hi estudiàvem la meva cosina Mª Àngels Manén Folch i jo

Els joves fills dels Folch i dels Manén es van fer amics; i uns amics dels Folch, els Renau, formaven la colla que durant els estius representaven les comèdies que escrivia el famós escriptor. El resultat va ser que dos nois Renau es van casar amb una noia Folch i una Manén i un noi Folch amb una noia Manén.

Quan nosaltres érem jovenets vam continuar la colla dels Folch, Renau i Manén. Jugàvem a tennis, fent competicions, excursions, teatre (algunes de les obres que havien representat els nostres pares les vam tornar a representar nosaltres, amb la curiositat que les meves cosines feien el paper que havia fet la seva mare i jo el que havia fet la meva; ens feia molta gràcia). L'Anna Mª Granell era molt de la broma i sempre ens feia riure. Algunes vegades, en Ramón Folch i Camarasa, fill de l'escriptor, ens dirigia els assajos.

De més petita, recordo, que algunes tardes de setembre, quan plovia, ens reuníem al menjador de la casa dels Folch i Torres. Nosaltres asseguts a terra i el Sr. Folch i Torres, en una cadira, ens explicava relats d'en Patufet o d'en Massagran. L'escriptor, ja era gran, amb els cabells blancs i gaudia, explicant-nos els seus contes; els seus ulls blaus em deixaven meravellada i estàvem tan quiets i embadalits que no s'escoltava ni una mosca.

L'avi era molt generós amb la família. Una primavera, a començaments d'estiu, va llogar un autobús perquè tota la família Manén anéssim a Roma. Eren tots els meus oncles i els fills grans de cada família perquè el viatge era llarg. Vam visitar Florència amb el seu Duomo, Milà, amb la seva catedral daurada al caure el sol; Roma: la Capella Sixtina, el Colisseu, la Plaça Espanya, la Font de Trevi (i vaig tirar monedes però encara no he hi tornat), a Venècia vam entrar-hi a la posta de sol i pel canal major, hi havien gòndoles amb fanalets tocant napolitanes, tots estàvem muts per l'espectacle. Assís, Pisa, Castell Gandolfo, on vàrem veure el Papa que passava l'estiu en la seva residència, i oferia una visita col·lectiva des del seu balcó. Quina borratxera d'art, d'història, de convivència entre tots els cosins! Com anècdota divertida era que en els viatges llargs entre ciutat i ciutat fèiem paradetes per "collir margarides", era el moment inexcusable perquè cadascú pogués fer les seves necessitats.

Quan l'avi ja no treballava va pensar que volia fer algunes sortides interessants amb els seus nets. La primera, la vam fer les netes grans al Balneari de Panticosa, al Pirineu aragonès. Que bé ens ho vam passar! Aquell record ens ha durat tota la vida. Fa pocs anys hi vaig poder tornar i recordar tota aquella convivència amb l'avi i les meves cosines. Encara avui, Panticosa conserva, amb els seus hotels, el casino i el llac, el sabor i l'esperit dels anys passats.

12. LA NOSTRA BARRACA

Els meus oncles es van fer grans i es van anar casant.

L'avi que entenia que no tots podien viure a la casa gran, va anar comprant terrenys, prop de casa seva i amb un paleta, va construir les primeres cases per als seus fills. Ell feia d'arquitecte, i vinga parets amunt.

Les més tardanes les va construir en un turonet. La de sota per l'Annita, germana de la meva mare, casada amb en Granell, que era aparellador i la de més amunt per nosaltres. Les construïa gairebé totes igual, però nosaltres érem més de família i el meu pare li agradava el menjador gran. L'anècdota, és que ja estava feta la paret del menjador, i en un descuit de l'avi, el meu pare i en Granell la van tirar a terra; també el meu pare va fer construir dues habitacions més.

A finals del mes d'agost, a Plegamans es celebra la festa major, amb l'envelat per ballar-hi, la gran missa, concerts, pallassos pels petits.. Quan tenia quinze anys, a mitjanit em van venir a buscar cuita i corrents, en el moment que ballava un vals en l'envelat, perquè havia nascut una germaneta, la Rosa. Vaig anar corrents a casa i ja la vaig veure en el seu cabasset, petiteta i grassoneta, era molt bonica.

Un any, els meus pares van decidir estar més temps a Plegamans per veure si no es refredaven tant els nens. Llavors jo anava a l'escola. I cada matí baixava amb el pare a Barcelona amb el cotxe. El garatge estava sota la pèrgola però feia tant fred que no s'arrancava el motor si no li posava dues olles d'aigua ben calentes. A les set del matí s'havia d'encendre la cuina de carbó per escalfar l'aigua. Quan anàvem per la carretera els vidres es glaçaven i s'havien de netejar amb un drap.

Aquell Nadal el vam passar a Plegamans, recordo com vam anar a la missa del gall, pelats de fred, sota un cel estelat, portàvem una cistelleta, amb torrons i neules per les monges, com si fóssim pastors i cantàvem nadales; a la tornada, al menjador, ens esperaven a prop de la llar de foc encesa els torrons i les neules que la mare havia preparat. Els reis ens van portar carbó de veritat i de dolç i la palla pels camells, també, va ser de veritat.

En Carlos era un trapella. Un bon dia la mare des de la cuina va sentir un soroll en el safareig, que estava fora de la casa, en el jardí. Era en Carlos que s'hi va tirar de cap i tan sols xapotejava amb les seves botetes. La mare el va

agafar pel peus i li va salvar la vida. De més grandet s'enfilava als pins i un bon dia va caure posant les dues mans a terra, trencant-se els dos canells.

Quan ja tocava l'acordió, el meu pare em feia sortir de nit i assentats en un pedrís del jardí i mirant les estrelles, volia que li toqués el Torna a Surriento, Santa Llúcia, Rosó..., sempre deia aquella frase de Sant Agustí: “que petita és la terra quan contemplo el cel”. Va fer néixer en mi la passió per l'univers. De gran m'he recreat amb Karl Sagan, astrònom, que va propiciar tota una sèrie televisiva, i segueixo amb interès totes les notícies al respecte. Realment, què bonic és l'univers!

Cada temporada s'havia de fer el mateix: obrir la casa i tancar-la. Sembla fàcil de dir.

Com que durant l'hivern no hi anàvem i era molt segur que hi entressin els lladres que s'emportaven tot el que trobaven, teníem de recollir-ho tot, vaixelles, matalassos, roba de llit, cortines, quadres, lamparettes, etc. I amb el carro dels masovers de Ca l'Arumí, una masia antiga que es deia Can Pedrós, propera a la nostra casa, es transportava tot a les seves golfes. Aquesta feina durava un dia sencer perquè tot s'empaquetava i lligava perquè ocupés el mínim espai possible. Alguns anys jo m'encarregava d'obrir la casa ajudada per alguna de les meves germanes; teníem de treballar de valent per deixar la casa muntada per al proper dia en que venien tots.

Palau de Plegamans va ser el racó de la natura testimoni de la nostra infantesa i joventut. Bicicletes, banys, competicions, no paràvem un moment. El que més preocupava a les mares eren els nois; per això alguns estius acordaven amb un seminarista que a canvi de l'estada, menjar i algun caler donava classes a tots els cosins i els hi organitzava activitats. Les noies estàvem marginades, ja s'encarregaven les mares d'ensenyar-nos les feines de la casa, encara que a les tardes ens deixaven anar amb les amigues i cosines a jugar.

12.1. LA MONA DE PASQUA

És costum a Catalunya que el padrí de bateig, regali al seu fillol un gran pastís adornat amb ous, xocolatines i plomes; i la padrina el palmó, una branca de palmera blanca que per als nois s'adornava amb un llaç i serpentines platejades; per les noies, la branca s'havia teixit i li posaven fruites dolces, llaç i les serpentines.

Per recollir tan gran trofeu anàvem a casa dels padrins, una setmana abans, per felicitar-los les festes. Rebombori, doncs, a casa, perquè cadascú tenia el

seu trofeu, es comparava quin era el més bonic i en quant a la mona pujava l'adrenalina i tots els dimonis temptaven per posar-li el dit.

Per evitar que les mones no arribessin senceres a les postres del dia de Pasqua, la mare, les posava dalt de la vitrina, però hi havia un ratolí que sabia pujar molt bé per les cadires i amb el ditet les provava totes.

Si estàvem a Barcelona, anàvem a la missa a Santa Maria resguardats de la multitud per la capella de la Verge de l'Olivera, que la sentíem una mica com a nostra. L'hora de matar jueus es picava amb els palmons, tant fort com es podia, el palmó s'anava desgastant fent una gran cua i a la sortida guanyava el que tenia la cua més llarga.

La Pasqua la celebràvem, algunes vegades, a Plegamans.

Les diferents famílies, em refereixo als Manén Prat, Manén Folch, Manén Vidal, Sauret Manén, Granell Manén, en fi, els meus oncles i els meus cosins, ens reuníem a casa l'avi fent una gran teulada en el jardí. Cada família portava els seus estris i el primer plat. El segon era el bé. Durant uns anys el bé, el comprava l'avi sa i estalvi i tots els meus cosins el portaven a pasturar durant una setmana. Dos dies abans el portaven al tocinaire del poble, a can Lluís, perquè arribés a la taula ben rostit, no recordo si la carn s'havia endurit durant l'última setmana. Després sortien totes les "mones". Hi havia qui, no havent acabat la gana, les provava totes, tan les de xocolata, fruites, mantega ... L'endemà, sempre, algun, de nosaltres es queixava de la panxa.

13. COR DE MARE – MATADEPERA

L'avia Josefina era molt patidora.

Quan el meu pare anava a veure a la seva novia. La seva mare volia que tornés a les nou del vespre. Si s'enrederia uns minuts ja estava amb el cor accelerat i la tia Rosa i la tia Rossita li tenien que dir sempre el mateix: “és l'hora que arriba cada dia”.

Com que la tia era molt delicada, sempre volia que fes la migdiada perquè fes una bona digestió. Un any, quan els pares eren joves i solters, van organitzar, amb tots els seus amics, anar a Nuria per esquiar, eren tot un grup de nois i noies que començaven a temptejar per buscar parella, tal com s'estilava en aquella època. Doncs bé, l'avia no va deixar anar a la tia Rossita “per si es podia trobar malament”. En aquella excursió hi va anar un pretendent de la tia que, desenganyat per la falta d'assistència de la tia, es va fixar en un altre noia i la tia es va quedar per sempre soltera.

Era un del estius que estàvem a casa l'avi i a mi em va fer mal la panxa. El metge va diagnosticar que tenia una inflamació de l'apèndix i van decidir que tenia d'operar-me. El meu pare no se li va ocórrer altre cosa que operar-se també ell, ja que deia que una cosa que no servia de res era millor treure-la i per altre part es podien fer dues operacions a preu d'una. No sé si li van rebaixar alguna cosa.

Vam estar els dos junts a la mateixa habitació, i així ens fèiem companyia. La meva mare venia a veure'ns a l'hora de sopar i com que ella era de vida i nosaltres no, tant bon punt s'acabava el sopar es menjava el que nosaltres no volíem, o se l'emportava embolicat en un tovalló de paper, ja que deia que el menjar no es pot tirar a les escombraries. Recordo, que el meu pare li feia molta gràcia i ens feia riure molt, però com que teníem la ferida de la panxa ens la teníem d'aguantar amb les mans perquè ens feia mal.

No vam voler dir res de l'operació a l'avia Josefina, que en aquells moments estava passant l'estiu en una masia de Gelida, ja que sabíem que s'espantaria molt. La nit que van operar al meu pare, ella es va despertar sobresaltada cridant que alguna cosa li passava a en Xavier; ho va endevinar, pel seu gran cor de mare.

El meu germà Xavier va néixer el dia que els nacionals entraven a Barcelona, després de tres anys de guerra. Tota la població estava al carrer i la mare parint amb una llevadora. Ella sempre recordava que ningú li feia cas.

Quan en Xavier tenia cinc anys sé que va estar molt malalt i durant diversos mesos. A l'aixecar-se del llit estava tan feble que quasi no podia caminar. El metge va recomanar que tenia de passar una temporada en un bon clima per refer-se. Sé que els pares estaven amoïnats.

Preguntant, a les monges de la Sagrada Família del carrer Ample mentre jo estava en el parvulari, els hi van dir que tenien una casa de repòs a Matadepera, rodejada de pins i amb molt bones condicions. Doncs bé, l'àvia Josefina i la tia Rossita es van encarregar del nen perquè fes salut a Matadepera. I tant que en va fer! perquè ha passat molts anys sà i estalvi, treballant de sol a sol al costat del meu pare en el negoci de l'oli.

L'avi Pere i la seva filla Mª Mercè, la germana petita de la meva mare els van anar a veure. L'avi que era un bon negociant va voler donar un tomb pel poble i les seves rodalies. Es va enamorar d'un pla a la sortida del poble i va decidir amb l'oncle Granell comprar-lo. La gent del poble li deia que no valia res, ja que hi havia pins i era de secà. Però ell tirava endavant el seu projecte.

Va urbanitzar el pla i va començar a construir-hi torres que venia i així amortitzava el que havia pagat de la compra dels terrenys i de la construcció de la seva pròpia casa. Ja de gran i estant sol va viure-hi uns anys gaudint de la natura. Va provar una plantació de xampinyons; crec que és l'únic negoci que no li va funcionar.

Un cop va morir el meu avi, la meva mare, va heretar aquesta casa. Vam deixar d'anar a Plegamans i vam preferir passar els estius a Matadepera.

Un divendres sant, el meu pretendent s'acabava de declarar amb totes les de la llei per casar-nos i a l'hora em truca el meu pare des de Matadepera de que la mare s'ha quedat clavada sense poder-se moure. Li vaig dir que no s'atabalés, que truqués una ambulància i la portés a Urgències de Sant Pau que allí estaria jo, ja que en aquella època estava d'assistent social i sabia que l'atendrien molt bé. Hi va estar-hi un mes; apunt d'operar-la, els metges van desistir al veure que ja movia els dits dels peus. L'esquena de la mare sempre va estar delicada degut als dotze parts que va tenir.

Quan el meu fill gran tenia mesos no suportava les calors de l'estiu a Barcelona i vàrem anar dos anys a la casa dels pares. El segon any ja estava esperant el meu segon fill i una mica cansada d'haver treballat tot l'hivern

com assistent social a l'ajuntament. En Gilbert tenia any i mig. Era com una joguina per les seves cosines més grans i ell que ja mostrava personalitat va descobrir que obrint la mànega de regar les podia tenir totes a ratlla.

El meu marit i jo anàvem a fer la compra del menjar a Terrassa amb el cotxe, però a mi ja se m'havien oblidat les quantitats de la família nombrosa, per el qual, intentàvem calcular per una setmana per els que aparentment érem a la casa. Però mai ho encertàvem, perquè un dia venia en Joan de passada, un altre la Rosa amb el seu promès, l'Àngel, un altre la Lali amb les seves amigues...; els diumenges anàvem a buscar a la tia Rosa i la tia Rossita que passaven tres mesos en les monges de la Sagrada Família, un altre venien els cosins del meu pare o germans de la mare; altres tornaven en Pere o en Carles de fer excursions i venien les nenes estiuiejants a veure al nois que eren molt "guapetons" a fi de comptes era la casa pairal i tots eren ben rebuts.

La meva mare ja confiava amb mi per tota la història culinària perquè ella es dedicava a modificar un moble, pintar les cadires del jardí, el fanalet que s'havia rovellat i mil coses de la casa que ella tan gaudia, O sia, que teníem d'anar dia sí, dia no a Terrassa a omplir la nevera perquè tot s'acabava abans del previst. Quan el pare, els diumenges, marxava a fer costellades a la brasa per esmorzar, a poblets propers, sempre tornava amb la mateixa cançó: "avui no dinaré", però a les dues i mitja després de prendre un whisky ja preguntava què menjaríem. Sempre s'emportava algun dels fills o gendres que s'havien llevat d'hora.

Esmorzàvem sota els vells pins, els que havia plantat el meu avi. Els pobres ja estaven tan cansats de tirar tanta fulla a terra que deixaven passar el sol sense vergonya. Encara que la meva mare els regava amb l'aigua que sobrava de fregar el terra.

Però de tant fer bricolatge, la seva esquena, li va fer una mala passada perquè va dir prou i es va tenir de quedar al llit durant un mes sense moure's.

Aquells anys a Matadepera ens van mostrar que ens estimaven molt i a tots.

14. BALMES

L'esquena de la meva mare havia empitjorat, degut als nombrosos parts i al seu pes. Els metges li van recomanar fer al màxim de repòs. Però a la Plaça Palau tenia de pujar fins a un tercer pis sense ascensor i per a ella era un bon problema.

Van decidir canviar de pis: Van vendre la torreta de Palau i van comprar un pis a Balmes.

Estant ingressada a l'hospital, el pare va encomanar a la Mª Rosa, que tenia vint-i-dos anys i estava soltera, fer els preparatius per la mudança. Era l'any 1974. Els meus germans petits eren solters, em sembla que eren quatre.

Balmes va ser l'últim bastió. Celebràvem el caga tió de Nadal, Reis, aniversaris amb tota la família que en aquell moment ja havia crescut perquè havien nascut nets.

Estant a Balmes van celebrar les seves noces d'or. La mare es va vestir com si fos una núvia i vam anar a l'església de la Mercè; després un gran dinar: els nets els van rebre amb una rosa vermella, en filera índia, per formar un gran centre de flors, els oncles els hi van oferir una llàntia antiga d'oli perquè "com més oli venia el meu pare més llum donava la meva mare", felicitacions, versos i un pergami recordatori. Els hi vam organitzar el viatge de noces a un lloc desconegut, amb la sorpresa que tots ens vam trobar a Puigcerdà en el millor hotel; el xofer especialitzat de l'empresa SAUMA els va portar per tota la vall. Reunits a taula, era el que a ells tant els hi agradava. I van gaudir de la cambra nupcial.

Més endavant la salut dels pares i els anys van anar minvant les seves forces i nosaltres vam haver de fer el possible per retornar-los-hi el que ens havien llegat.

El pare va empitjorar i fèiem torns els diumenges perquè no es quedessin sols. Un dia em vaig escapar de la feina i vaig anar a veure'ls: la mare malalta en una habitació i el pare el vestia en Marius, un noi peruà, alt i fort que el podia traslladar en braços quan no va poder caminar. Tenia fred i em va donar una mirada que em va travessar l'ànima. Vaig marxar plorant de ràbia i impotència. A la porteria vaig trobar la Mª Rosa, els hi vam anar a comprar roba interior d'hivern i en Carles a la tarda va anar a encendre la calefacció i li va explotar la caldera, de vella que era...

L'any 82 ens vam fer una fotografia de tots, érem quaranta-quatre de família: nores, gendres i nets, germans i pares. Ens la van regalar amb la següent dedicatòria:

Que bonica és la nostra família!
Que Deu ens beneixi a tots.
Els vostres pares Xavier i Angelina.

ANNEX I

EL MEU AVI⁷

1. LES PINTURES DE L'AVI

Parlar del meu avi és com pujar en el *hubble*⁸ per veure el cel profund. Durant dies no es captava res de res, tan sols una gran taca negra. Però amb paciència els astrònoms varen anar descobrint el més enllà: milions de galàxies, la llum de les quals havia trigat milions d'anys a arribar fins a nosaltres.

No us estranyi doncs que voler parlar del meu avi sigui tota una aventura. Si intento anar més enllà de la meva memòria, el cel se'm torna fosc i tindrè de recordar a la meva mare o altres cosins i al mateix internet per saber-ne més.

Quan vaig conèixer el meu avi, era un home que jo el veia molt alt, perquè jo era molt petita. Era un senyor una mica panxut, de mirada profunda, seriós. Em feia molt de respecte i més quan li besàvem la mà respectuosament. Era el reconeixement del seu status a la família, pràctica estesa en aquella època.

Les meves primeres imatges que recordo a la vida varen ser a Plegamans, a la torre de l'avi, on ell estava pintant.

Pintava el sobre de la boca de la xemenèia que hi havia al menjador. Al veure que jo l'observava atentament, em va mirar i em va dir: “estic pintant l'infern, ja que a l'infern hi ha molt de foc i hi pintaré el diable perquè sempre més estigui aquí. Més val que estigui a l'infern que no pas estre els homes fent malifetes!”

Tanmateix, amb aquestes paraules vaig entendre moltes coses i vaig seguir mirant-lo asseguda al seu costat, en una banqueteta. Jo sóc de les persones que em quedo bocabadant davant de lo nou i de lo misteriós. Allò se'm queda gravat i ja poden passar els anys, que més endavant ho revisc com si fos aquell mateix moment.

---

⁷ Text inacabat, escrit entre el gener i el març del 2019.

⁸ Telescopi espacial en òrbita des del 1990.

I l'avi continuava pintant, i jo badant. I allà va quedar Llucifer, a l'infern, per poder dir-li entre tots que no el volíem, i que es quedés entre el foc pintat i les vives flamarades dels troncs secs que servien quan enceníem la llar de foc als hiverns. I jo seguia olorant l'aiguarràs de les seves pintures a l'oli. Veia els seus dits que aguantaven un pinzell llarg i de tant en tant buscava a la paleta que tenia a l'altre mà el color rogenc que volia posar a l'infern.

Allà a Plegamans, en una habitació que tenia una gran finestra, que ell obria de bat a bat a la primavera, hi entrava la llum i les olors de les flors i les plantes del jardí. Hi tenia una taula gran, de fusta, plena a besar de caixes amb colors a l'oli, de llapis de carbó i petits gotets per la trementina, de draps per netejar els pinzells, de postals, de dibuixos a mig fer amb carbó. La taula estava plena, plena a besar. Vora la finestra hi tenia el cavallet que aguantava la tela a mig pintar. Ell s'asseia al davant. Portava una bata blanca que era de tot menys blanca ja que tenia els mils colors de la paleta. A la mà dreta els pinzells, un munt de pinzells llargs, amples, petits, estrets; i a l'esquerra la paleta, on hi posava trossets de pintura; els feia baixar una mica i els barrejava fins que trobava el color que volia posar. I llavors, era màgic, anava sortint a la tela un passeig entre els arbres i plantes i el cel blau amb algun nuvot. I jo, al seu costat badant, mirant les seves mans màgiques que eren capaces de treure de la tela blanca aquell paisatge tan bonic!!! Ell de tant en tant s'apartava una mica per veure en perspectiva el que anava sortint i tornava a agafar els pinzells de colors i continuava pintant. Així ens podíem passar-nos les hores, fins que la llum del dia ja no era la més adequada per continuar pintant.

Un dia, no puc concretar en el temps, em va fer un retrat, posant-me una cueta més llarga de la que tenia en realitat, doncs jo mai he tingut una gran cabellera. No sé on deu ser el retrat, però sí tinc a la memòria lo quieta que estava quan l'avi em pintava, allà, en aquella habitació plena de llum i d'olors a pintures a l'oli de trementina, aiguarràs i plantes de jardí.

Aquelles hores passades, en silenci, al costat del meu avi, no les podré oblidar mai. L'admirava tant!!! Era com un rei mag que amb les seves mans omplia de llum i de colors aquelles tristes, insípides, teles blanques. Veia com les seves mans es movien entre els pinzells i els colors. Així era l'avi, sabia transformar les coses i fer-ne de molt boniques.

2. VORA LA MAR MEDITERRÀNIA

Diuen que la terra forja els homes i les dones, els hi dona caràcter. És com un segell.

El meu avi era del Maresme. Va créixer als peus de la muntanya del Montnegre, massís de roca granítica, que s'aixeca a la vora de la mar Mediterrània, entre platges i espadats. Així era el seu caràcter ferm, segur, constant...

Però al Maresme també hi ha boscos de pins, amb roures i alzines: I a les valls hi creixen els oms i els salzes. D'aquí provenen les seves pintures, el seu amor per la natura i la bellesa.

El Maresme també és una terra de gran activitat industrial: tèxtil, metal·lúrgica i alimentària. A més, el seu clima dolç a l'hivern i agradable a l'estiu fa que sigui una zona molt turística.

En Pere Manén Mayol, era un jovenet espavilat i estudiós. A més dels estudis bàsics va anar a una escola d'art, doncs dibuixava molt bé. Jo tinc un dels seus dibuixos. Sembla talment una fotografia i és un dibuix fet al carbó. Aquestes habilitats li varen servir per a tota la seva vida.

Quan l'avi era jove, tot anava bé a la família Manén. El seu pare era notari, de Mataró, amb la solvència de ser un gran professional. Però es va morir jove, desconec de quina malaltia. I la família, amb aquesta pèrdua, se'n va ressentir, en tots els nivells. L'avi va haver de deixar els estudis i posar-se a treballar per ajudar econòmicament a la família. Va anar a parar a unes gràfiques a Mataró mateix, d'aprenent, i allí va aprendre molt bé l'ofici, bàsic per al seu futur.

L'avi, de jove, es va enamorar i es va casar amb l'Àngela Jordana, una noia d'Argentona, poblet a pocs quilòmetres de Mataró. Argentona està situada al marge de la Riera que porta el mateix nom, d'on l'aigua brolla de nombroses fonts en mig de muntanyes boscoses; diuen que ni ha més de dues centes d'aquestes fonts, l'aigua de les quals omple de vida el nucli urbà. D'aquí van néixer els terrissaires de càntirs, ofici que es remunta a la prehistòria. El càntir, fet amb fang, era per guardar l'aigua fresca els dies d'estiu. No hi havia res millor per treure la set. Avui dia, a Argentona, han dedicat un museu als càntirs. Fins i tot hi tenen un espai dedicat a Pablo Picasso, que en va decorar quatre. El poble, a més, s'ha tornat conegut arreu per celebrar una fira internacional de ceràmica.

La vida va omplir la casa dels avis de quitxalla: nens i nenes plens de salut, espavilats i educats. Van tenir set fills: La Dolors – la gran, en Toni, en Josep, l'Anna Maria, l'Angelina – ma mare, en Pere i la Mercè. Tots els meus oncles Manén. Us en parlaré de tots perquè tots han deixat gran records a la meua vida.

L'avi, que de jove ja era una gran emprenedor, no en tenia prou treballant en unes gràfiques de Mataró sinó que amb un amic, en Porcar, van decidir plegats anar a Barcelona i provar sort. Doncs no va dubtar en deixar enrere la capital del Maresme i, amb tota la família, traslladar-se a la gran ciutat, on creia que podria desenvolupar millor el seu negoci d'impressor.

3. LA GRAN CIUTAT

A finals del segle XIX i començaments del XX, la ciutat de Barcelona era una olla en ebullició. S'havien enderrocat les muralles i la gran esplanada que ara s'obria als seus peus s'anava omplint amb grans edificis senyorials, entre els quals s'hi projectaven amples avingudes. Era la visió esplèndida del gran arquitecte que la transformà: Ildefons Cerdà i el seu polèmic pla urbanístic. Poc després es va crear també la Via Laietana, obrint en canal els barris vells d'intramurs i oxigenant-los amb una via que anava de mar a muntanya.

L'any 1929 s'inaugurà l'Exposició Universal en el Palau Nacional, a través de la gran avinguda de Maria Cristina que és encapçalada per les dues torres venecianes. Fins fa poc no s'han reconstruït les quatre columnes jòniques dissenyades per en Puig i Cadafalch. Representant les quatre barres catalanes, en un principi aquestes havien de presidir majestuosament l'avinguda. Però el general Primo de Rivera arribà al poder mitjançant un cop d'estat i les columnes van ser enderrocades un any abans de la inauguració de la fira de mostres.

Per omplir el forat que quedava en l'esplanada davant del Palau Nacional, es va decidir construir-hi contra-rellotge una gran font vuitcentista – la font màgica-, amb uns sortidors que avui dia s'encenen en dies festius, per a gaudi dels presents i forans. Aquet conjunt arquitectònic, és la gran plaça d'Espanya, centre neuràlgic de la Barcelona moderna en mig de la Gran Via de les Corts Catalanes, avinguda que travessa la ciutat de nord a sud.

En aquells temps es vivia el gran atractiu de la modernitat i van sorgir noves i trencadores tendències artístiques, com el modernisme que impregnà la vida de la ciutat comtal amb façanes, quadres, tapissos, versos, mobles, música...

Tots aquets canvis atreien a comerciants, pintors, escultors, homes de negocis. S'obrien fàbriques, s'importava i s'exportava intensament... va ser una autèntica febre de l'or...

I l'avi va aprofitar aquest moment. Amb l'ajut de la seva filla gran, la Dolors, va crear les gràfiques Manén. Va pensar que hi havia un gran buit per als infants i va posar a l'abast de les famílies els contes i els retallables per a nens i nenes. Va ser tot un èxit comercial.

Així comença la història de Gràfiques Manén.

4. GRÀFIQUES MANÉN

L'avi era un home molt creatiu. Es passava les tardes i els vespres, fins a altes hores de la nit, dissenyant i acolorint els nous productes que més endavant les màquines traurien de les seves rodes impreses: els contes i llibres per a infants. La mare em recordava com es tancava a la seva habitació i en silenci retalla que retallaràs el paper. I es feia l'hora de sopar, i prou que el cridaven, però ell capficat i concentrat en la seves coses, no sentia res. La sopa s'havia d'escalfar varies vegades, però l'àvia mai perdia la paciència i l'avi – tampoc, la seva creativitat.

El més bonic que es va inventar va ser el diorama: era un quadern que contenia un conte i quan l'obries es transformava en perspectiva real. Un grapat de pàgines retallades i acolorides que oferien al lector originals perspectives gràfiques del relat. Va tenir un gran èxit. Tant que fins i tot l'enginy avui dia ha estat emprat en molts contes infantils.

L'avi també va inventar els retallables: eren nines de paper amb els seus vestidets, que un cop retallades els hi podies canviar tot el seu aixovar. Jo vaig passar hores de petita, en especial quan estava malalta, retallant aquestes nines. Era tan divertit!!! Per els nois hi havien soldats, trens, cotxes... Eren joguines imaginatives, barates, entretingudes que despertaven les habilitats manuals dels infants.

5. EL ROSARI DE LA CASTANYADA I LA MORT DE L'ÀVIA

Els avis, vivien en el carrer Provença. El dia de Tot Sants, en el que tradicionalment es mengen castanyes, torrades, panellets i moniatos, tots els meus oncles i els meus cosins, anàvem a casa dels avis. Era costum resar un rosari pels difunts de la família abans de menjar les castanyes. L'avi ens feia anar en una habitació a mitja penombra per resar. Es resava el rosari

complert, o sigui, les quinze estacions, i al acabar, totes les lletanies en llatí. O sigui, no s'acabava mai i les castanyes estaven allà, al menjador, esperant-nos i refredant-se. Era manifest el neguit dels petits aguantant les oracions que ben poc enteníem. Però l'avi era pacient de mena i volia que tots ho fóssim. Era un acte de pura resistència davant l'espera dels panellots que estaven al menjador. Mentre, la boca se'ns feia aigua.

Quan va morir l'àvia jo tenia deu anys. I la mare em va dir que no celebrariem el meu aniversari perquè estàvem de dol per la mort de l'àvia. No vaig entendre res. Tan sols que no podria celebrar el meu aniversari i em vaig quedar sense el pastís d'aniversari, les espelmes i tot el delit de veure tothom cantant-me.

En aquella època, guardar el dol volia dir que es vestia de negre, s'escoltava poc la ràdio per no fer remor, no es feien festes familiars i es resava el rosari cada dia per l'ànima del difunt. També es celebrava un novenari de misses a la parròquia. No s'arribava al punt de la comèdia de Garcia Lorca de *La casa de Bernarda Alba*, però en fi, s'hi assemblava. No crec que tornéssim a celebrar el dia de Tot Sants a casa l'avi.

L'enterrament de l'àvia va ser majestuós, el fèretre, tirat per cavalls que també portaven dol. Les dones i les nenes, ho vàrem haver de mirar rere els vidres del balcó perquè en aquests actes tan sols hi anaven els homes.

Van haver de passar moltes dècades abans que les dones poguéssim tenir una sèrie de drets a la societat. Per exemple, no podíem administrar propietats, necessitàvem el permís del marit o del pare per anar a treballar, no diguem el passaport o viatjar soles. Conquerir aquestes llibertats ha sigut gràcies a la lluita de moltes dones, amb l'afany d'igualtat i llibertat. Encara ara, es continua en aquesta lluita, ja que hi ha molts més drets pendents de ser conquerits.

6. EL PETIT PARADÍS.

L'avi i la seva família ja s'havien establert a Barcelona. L'impremta li anava d'allò més be. Els fill creixien forts i eixerits. La Dolors, la gran, va ajudar al seu pare com a secretària a les gràfiques.

...

ANNEX II

PREGÀRIA PER A DEMANAR UNS SENTITS ETERNES PER A LA MARIA DEL MAR (Maria Àngels Manén Folch)

*Amb els ulls que li vàreu dar
-Llum eterna tot ho albires-
La Mar admirà les estrelles, les flors,
el paisatge en llunyania
els colors del mar blau-verd
les pedres blanques, polides.*

*Déu Amor, que el nostre món enlluerna
Doneu a la Mar una mirada eterna!*

*Quan ella escoltava el so d'arreu
-ressò de vostra Harmonia-:
So de pluja, vent i tro,
veus amables, cristal·lines,
el plor dels seus fills, infants,
i el de l'oreig que despentina...*

*Veü de Dalt, So molt suau
Doneu- a la Mar*

oïda eterna i fina!

*El perfum d'aquella rosa
Aromava el jardí florit,
l'olor que ella flairava en vida
estimulava el seu sentit
amb desig d'olor de molsa,
d'argila, de ciri encès,
de romani i farigola
petites sentors... no res.*

*D'aquest sentit, obra vostra,
Feu-li'n fruit sempre més!*

*El vi blanc i la maduixa,
el préssec, el dolç raïm,
la mongeta tendra fina
i el pa blanc que compartim
són dons de vostra natura
que de tot cor agraïm.*

*Doneu-li sabor etern i aliment
A la Maria del Mar, Déu vivent!*

*Més d'un bes dels seus pare i mare,
més de dues encaixades de l'amic;
i més de tres abraçades
d'en Ventura, el seu marit;
fou el tacte d'ací i d'ara:
el goig del seu cinquè sentit. .*

*Que Déu li sigui eterna abraçada,
i, per sempre, el seu més Fidel Àmic.*

*Més d'un bes que em feu la mare,
la mà que estreny de l'amic,
la càlida abraçada
dels esposos, a la nit,
és el tacte d'ací i ara que curulla
el cinquè sentit.*

*Que Déu em sigui abraçada:
que Déu sigui el meu Marit!*

HISTÒRIES D'UNA ASSISTENT SOCIAL

Maria del Mar Sauret Manén

DEDICATÒRIES

Aquestes històries volen ser una lloança al homes i dones que ens semblen anònims, però que tenen una cara, un nom, una història, i moltes coses a dir-nos i a ensenyar-nos.

A cada un d'ells he llegit la seva angoixa i també el seu agraïment. Quan els seus ulls em donaven el seu somriure em feien sentir la persona més feliç del món. Cap or del món s'hi podria comparar.

Ho haig d'agrair a la meua mare, que des de que tenia els sis anys em deia: "Maria del Mar, ajuda". I va fer néixer en mi una forma de viure i una motivació professional.

No puc oblidar a tots els professionals amb els que vam compartir les estones bones i les dolentes. A totes les alumnes de pràctiques de les dues escoles universitàries on fèiem un intercanvi de coneixements, així com un esforç de racionalització metodològic per valorar cas a cas i aplicar els recursos de que disposar a cada moment.

Al meus caps que tant em van ajudar i que no em posaven traves i confiaven en mi.

A totes aquelles persones que directa o indirectament es van relacionar amb mi per portar a terme tota la tasca, que durant anys m'he trobat pel camí de la vida; sense ells no hagués fet res.

Ho dedico també a la Montserrat, germana meua i col·laboradora. Sense ella, mai m'hagués atrevit a treure a la llum aquest escrit. És la que ha fet la tasca més ingrata, de corregir a l'ombra i animar en els moments de les hores baixes.

Als meus fills i al meu marit, que mai han sabut els llocs on em ficava i que potser més d'una vegada es deurien sentir abandonats per la seva mare.

PRÒLEG (Montserrat Sauret)

Totes les històries que trobareu en aquest llibre són un recull d'autèntiques vivències que van ocórrer fa uns quants anys, en una gran ciutat, on els canvis polítics i de govern, en un determinat moment, foren força importants. I com passa en les grans urbs hi ha molta feina a fer, tant a nivell social, mèdic, urbanístic, etcètera.

La persona que us explicarà les anècdotes, que podeu llegir a continuació són fruit d'una etapa professional, on s'entreveu tota una dedicació.

L'autora no pretén escriure un llibre metodològic, donat que és un tema prou tractat a la universitat, en conferències i llibres específics, entre d'altres, sinó aquella part humana i senzilla que ella ha trobat en cada vida o a cada racó del seu dia a dia. Això no vol dir que la seva actuació no fos estrictament metodològica i que, a més, va ser compartida amb alumnes de pràctiques de les dues escoles universitàries de Barcelona.

Escrit d'una forma planera i entenedora, voldria que portessin el lector a viure la diversitat dels seus personatges. Viure la diversitat, contemplant-la des de un prisma observador amb l'esforç d'interioritzar, enriqueix; i és en aquest punt que l'autora voldria estendre aquest enriquiment a tota persona que ho volgués llegir.

Per la meva banda, em limitaré a transcriure, polir o corregir algunes coses i quan sigui adient fer algun comentari complementari, sempre i quan ella hi estigui d'acord.

Només em resta afegir que tots els noms que trobareu en cada vertadera història són del tot inventats, ja que totes les persones tenen i es mereixen la seva dignitat i la seva privacitat, i si trobeu que manca algun detall o explicació, podria ser per descuit o senzillament silenciats per secret professional.

Montserrat Sauret

HISTÒRIES D'UNA ASSISTENT SOCIAL

1ª PART

Durant l'època en que el Il·ltre. Sr. Josep Mª de Porcioles va ésser alcalde de Barcelona (1957-1973), va considerar i decidir que no calia l'ajut del treball social, és a dir dels Assistents Socials (AA.SS) ja que, segons ell, eren uns professionals que només posaven en evidència els problemes ciutadans.

Al cap d'uns anys, tan sols va acceptar una A.S., la Mª Àngels Cambra (les companyes li diem Nené Cambra), perquè li solucionés totes aquelles peticions o demandes que li arribaven per correu al seu despatx. Naturalment, no eren de gent amb influència, ni coneguda, sinó persones del carrer amb necessitats concretes. En realitat, la Mª Àngels va ser una de les primeres A.S. que es van formar en el nostre país, quan la Sra. Agustí de Llatas va obrir la primera escola a Barcelona, poc després de finalitzada la guerra civil i amb el patrocini de l'església catòlica.

En l'època de la Mancomunitat Catalana, moment de gran esplendor al nostre estat; l'Ajuntament va ser pioner creant una sèrie de serveis que no oferia l'estat espanyol; a tall d'exemple la creació d'hospitals (el Mar, l'Esperança); ensenyament: on les escoles van adoptar el sistema Montessori de l'escola activa, creant-se grans complexes escolars. (Pere Vila, Milà i Fontanals, ...). Aquesta empenta avantguardista l'ha mantingut sempre i en el futur va crear serveis per la Gent Gran amb els Casals i els Planning per a les dones, per tal que poguessin decidir sobre la seva fertilitat i les visites preventives contra el càncer.

Després de la Guerra civil Espanyola, el país es va quedar desfet, un vertader caos en tots els nivells. A Barcelona es va improvisar un lloc d'acollida a les antigues casernes de la Zona Franca on, convertides en asil, refugi i hospital s'hi albergaven indigents, malalts mentals, nens abandonats, ...

Poc a poc, es varen anar diversificant els serveis en diferents institucions; per exemple, una part de l'edifici de Ntra. Sra. del Port es convertí en asil de nenes i nens, portats per diferents institucions religioses.

L'objectiu del Sr. Álvaro Fernández, en els anys seixanta, comissari de beneficència, de l'Ajuntament de Barcelona, era que la situació anés canviant i millorant. Va demostrar un gran interès i va treballar fins aconseguir punts clau per donar una millora en el servei a la població amb dèficits; preparar convocatòries per a professionals; impulsar les llars de jubilats; guarderies

per a nens, en especial una per discapacitats i també un servei centralitzat per atendre els casos més urgents de tota la ciutat.

Mentre, el Patronat Municipal de l'Habitatge planificava i construïa diferents barris perifèrics per immigrants, que venien a la cerca de feina. Era a l'època dels anys seixanta i setanta, quan hi havia un gran creixement econòmic i urbanístic. Aleshores potenciaren els serveis dels barris a través d'AA.SS. per tal de que ajudessin els nouvinguts a assolir una bona integració a la ciutat.

Aquests AA.SS. van propiciar la creació de les AA.VV (associacions de veïns) i van ser l'inici d'un teixit associatiu d'on més endavant en sortirien els partits polítics. A tall d'explicació vull dir que les AAVV. es formaren a l'època franquista per tal de canalitzar les demandes dels veïns cap a les administracions. Eren i són plataformes que, a poc a poc, han tingut molta força de cara a l'Ajuntament i en especial quan és formaren els Consells de Districte, ja en l'època democràtica. Algunes, van donar lloc a la formació de partits incipients, mentre altres han format part del consistori. En l'època de la democràcia se'ls ha escoltat molt i porten la visió del poble en les decisions sectorials de la població a través del Ple Municipal del Districte; de la relació directa amb el regidor o els consellers; de les instàncies que formulen o de les demandes d'ajuts econòmics.

Quan encara no havia començat la democràcia (any 1974) la Regidora de Serveis Socials, Sra. Francesca Masgoret, creà els primers equips pluridisciplinaris en els diferents barris, tenint present que la tasca social s'ha d'abordar a través d'angles diversos: el psicològic, el social, l'educatiu...

Més endavant la ciutat es va organitzar en els deu districtes actuals, per tal de descentralitzar i descongestionar tota l'acció municipal, i que els serveis estiguessin el més proper possible dels ciutadans.

Al restablir-se el funcionament de la Generalitat de Catalunya, màxima institució de govern de Catalunya, amb l'arribada del Il·lm. Sr. Tarradellas, president a l'exili i símbol dels drets històrics de Catalunya, es crea la primera Conselleria de Benestar i Família, essent consellera la Sra. Pilar Malla, A.S.

Es desenvolupa aleshores el mapa de Serveis Socials de Catalunya per tal de que totes les províncies, comarques i pobles puguin gaudir dels equips pluridisciplinaris. Finalment surt la primera llei de Serveis Socials, on queden definides les competències de les diferents administracions públiques. Així doncs, els municipis inicien l'etapa de l'atenció primària, el

primer esglaió assistencial per poder accedir als diferents serveis socials públics, amb una visió d'universalització dels drets socials⁹.

Tot el que s'ha explicat és una breu ressenya per contextualitzar vint anys d'una feina dura i ampla, portada a terme per grans professionals de les administracions, des dels caps fins als més humils funcionaris. Tots van contribuir a que l'Administració millorés i es convertís en un autèntic servei per als ciutadans de Barcelona.

No tot va ser fàcil, però la manca de personal experimentat, la manca d'estructures, de materials, de recursos... es va poder superar amb un esperit de lluita, constructiu i molta, molta il·lusió.

Tot seguit explicaré algunes de les històries viscudes durant aquesta etapa benèfica en dos grans escenaris: la Llar de la Gent Gran de Gràcia, i el Planning de Ciutat Vella; deixant per a propers capítols històries dels districtes de Barcelona, on també hi vaig treballar als darrers anys de la meva carrera professional. Totes elles han sigut per mi entranyables.

Gràcia era un poble que va ésser annexionat a Barcelona, però que fins avui dia, la seva gent encara pensen com a poble; doncs, quan diuen:- Anem a Barcelona- es refereixen a la Plaça St. Jaume (cor de la ciutat comtal); i continuen celebrant les seves festes (sobretot la festa major, la festa de St. Medir, etc...). La reconeguda escriptora Mercè Rodoreda va plasmar amb la seva ploma el que era Gràcia dins l'obra "La plaça del diamant". No cal que jo us en parli... oi?. En el cor de Gràcia s'hi va crear la primera llar Municipal de la gent gran.

Les llars servien, per donar resposta a una necessitat creixent a la ciutat que era l'augment de la població majors de 65 anys que, estant jubilada, tenia molt de temps per fer coses; excursions, tallers, trobades. xerrades... En aquest marc és on comencen les primeres històries d'aquest escrit.

El Planning, a Ciutat Vella, dirigit per una doctora especialista i les infermeres, és on s'hi feien les revisions pertinents de detecció precoç de processos cancerígens vaginals i de mama; es donava orientació i derivació als hospitals, de mètodes anticonceptius, amb el seu consentiment, tant per als homes com per a les dones i s'aplicaven aquells més adients per a cadascú; es feien xerrades per a joves per tal d'evitar embarassos no desitjats i l'A.S. complementava aquest servei.

---

⁹Davant l'entrada en vigor de la Llei 22/2000, del 29 de desembre, d'acolliment de persones grans, és procedent configurar l'Administració local com a administració competent en els termes establerts pel Decret legislatiu 17/1994, del 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, del 14 de juliol, 26/1985, del 27 de desembre, i 4/1994, del 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials.

1.1 RAMBLES AVALL

El treball que vaig desenvolupar en el Casal em representava, a vegades, una faceta un xic desconeguda. Però crec que va ser molt gratificant, sobretot quan intentava estar al costat de la gent gran, donant-los suport, ajudant-los en tot allò què podia. Doncs bé, serà en aquest sentit que escric la següent història.

La gent gran que llavors m'envoltava, anomenada també “la tercera edat”, portaven darrera seu un bon sac de punyents experiències viscudes: havien lluitat en la guerra civil del nostre país, molts d'ells eren republicans, havien estat a l'exili i duïen encara gravats en llurs cors la Catalunya dels seus anys de joventut.

Quan escoltava, per boca d'ells mateixos, aquells episodis i fets dolorosos de la guerra i totes les seves conseqüències, era per mi una informació completament nova.

Recordo com em recriminaven que jo no sabés, aleshores, escriure el català i els havia d'explicar que a la meua escola ens prohibien, fins i tot, parlar el nostre idioma amb les companyes de classe, així com també ens van amagar l'història recent. I és que, entre altres coses, no ens deixaven ni ballar sardanes... En aquells temps era silenciats tot vestigi de catalanitat, vivíem en la por de la postguerra, sota l'amenaça de la dictadura.

En el Casal es comentaven totes aquestes coses del passat i llavors escoltàvem, dia a dia, totes les notícies tant per la ràdio com per la televisió, o llegint als diaris els possibles canvis polítics, amb tots els esdeveniments històrics que això comportaria. I no cal dir amb la vehemència i l'interès que ens ho comunicàvem els uns als altres. Jo, com he dit abans, em sentia dins l'entusiasme del grup.

Perquè finalment Espanya acabava d'estrenar la democràcia i Catalunya reivindicava la continuïtat històrica del govern de la Generalitat i, per tant, el retorn del seu President que estava a l'exili, a França concretament.

Quan vàrem saber, de bona tinta, el dia i l'hora que l'avió aterraria a l'aeroport del Prat i “l'Honorable Sr. Tarradelles faria tot el recorregut escoltat per metges i tot, com a prevenció”, se'ns aixecaven les celles i els ànims se'ns revifaven: “l'Honorable Sr. Tarradelles prendrà possessió de la presidència de la Generalitat de Catalunya i sortirà després al balcó de la plaça de Sant Jaume per tal de saludar el seu estimat poble”. El president arribava a Barcelona. Era la gran notícia.

Tot el grup del Casal, en ple, va decidir que no es volia perdre l'acte ni cap dels detalls de l'esdeveniment, i vaig organitzar d'anar-hi tots plegats, malgrat un munt de dificultats.

Dit i fet. El dia assenyalat, tal com havíem previst: totes les dones calçades amb sabates còmodes per caminar i els homes bastons en mà ... i en marxa!

Vam davallar pel Passeig de Gràcia i Rambles avall per anar fins a la Plaça de St. Jaume.

Jo me'ls mirava a tots satisfeta mentre fèiem la caminada. Els seus ulls encesos com el foc dels guerrers catalans: eren els vells republicans i nacionalistes que havien viscut la guerra civil; alguns d'ells feia poc que havien tornat de l'exili.

Mentre recorriem les Rambles juntament amb un riu de gent i després d'un parell o tres de quilòmetres ben bons de marxa, vaig notar com alentien el pas, aquells caps blancs com la neu, damunt d'esquenes corbades, però amb les mirades amunt... respirant a fons, amb una alegria indescriptible, eren, sens dubte, els joves-vells lluitadors que anaven a rebre el seu líder.

Vam arribar a la plaça de Sant Jaume, en front del Palau de la Generalitat. Una immensa multitud ens barrava el pas. El balcó lluïa engalanat i de cop i volta aparegué la figura de l'Honorable senyor Tarradellas. L'esclat d'aplaudiments ressonava, era la benvinguda, la festa de la gran victòria, i una veu clara i ferma ens deia i repetia una i altra vegada:

“CA-TA-LANS JA SÓC AQUÍ!!! JA SÓC AQUÍ!!!”

No sé descriure l'emoció d'aquell acte, recordo les llàgrimes com brollaven galtes avall... també dels ulls d'aquelles cares del meu grup del casal... dels vells guerrers...

No em vaig sentir insensible, no! Amb els ulls ben entelats notava com circulava dintre meu la sang dels meus avantpassats.

Al cap d'un temps, els “vells guerrers” tornaven a baixar per les Rambles per anar a demanar unes pensions dignes, ells lluitaven fins la mort pels seus drets, la seva vida i un món millor.

1.2 LOTERIA DE NADAL

Dins els Casals hi havien estructurats diversos serveis. Per exemple, a les sales més grans s'impartien diferents tallers, com cursos de pintura, conferències o jocs, posem per cas. Al servei de cafeteria, amb les seves tauletes tan acollidores, s'hi podia esmorzar, berenar, o senzillament beure un cafè o una beguda. També una prestació important era l'equip mèdic, compost de podòleg i infermera, amb aparell per prendre la pressió, entre altres coses de primers auxilis. I a més a més una perruqueria per rentar i tallar els cabells tant d'homes com de dones. Tots aquests serveis es cobraven a preus molt econòmics, ja que eren exclusius del Casal.

El treball de l'Assistent Social, el meu en aquest cas, consistia en gestionar tots aquells tràmits necessaris per afavorir el bon funcionament i l'organització de tots els serveis, especialment coordinar la Junta del Casal, que s'elegia entre els socis, segons la normativa dels Casals Municipals. La Junta es feia càrrec de la comptabilitat pròpia del Casal, que incloïa també les despeses de les excursions programades o de les festes commemoratives, etc. Jo feia de supervisora d'aquest sistema. En una paraula: que no s'estirés més el braç que la màniga.

Era costum, en aquell Casal on em trobava, organitzar la venda de participacions de la loteria de Nadal; a cada butlleta s'hi carregava una petita quantitat que anava a la comptabilitat de la junta del Casal. D'aquesta manera es podien preparar alguns actes i festes de forma gratuïta per a tots els socis.

Aquell any, la Junta va decidir que jo m'encarregués de la loteria, ja que segons ells era una forma més imparcial de tramitar-ho. Poc m'ho podia pensar, en una de bona vaig ficar-me!

S'encarregava a una administració de loteries la compra d'uns dècims i es feien participacions impreses del número que es comprava. Fins aquí tot correcte, però, en la meva ignorància, vaig comprar poca loteria, de tal forma que totes les participacions es varen vendre en un tres i no res.

Hi havia persones tan fanàtiques, que fins i tot compraven loteria amb la paga que rebien, de dos mesos! Escrivint tots els números que s'hi jugaven... (no ho havia vist mai!)... en un tros ben llarg de paper higiènic...

Totes les persones que es van quedar sense poder comprar la seva participació es van posar furioses i em reclamaven més participacions. Vaig fer una gestió a Madrid a l'Organisme de Loteries per tal de comprar un altre

dècim, però el número en qüestió ja s'havia venut per tot Espanya i no en quedava ni un ral¹⁰.

Vaig organitzar una assemblea per explicar el problema i la solució podia ser intentar comprar uns altres dècims amb diferent numeració.

No et pots ni imaginar, estimat lector, el cacau per no dir una altra cosa, que va espetegar a l'instant:

La indignació d'aquella gent va arribar als seus límits, ja que l'argument que em presentaven era: "si jo compro un altre número i li toca a la meva veïna i a mi no, em moro d'enveja, de ràbia, ... per tant, si, tal i com estan les coses, li toca a la meva veïna, també em moriré d'enveja i la culpa de tot plegat fos tota d'ella; la mataré ! - vaig escoltar com em deien.

Ja pots imaginar el meu disgust, la meva preocupació i els meus cucs per dins, ja que a més a més jo no en tenia ni una de participació (els hi hagués regalat, o sortejat, no ho sé pas...)

Un jubilat que era del P.S.U.C., un lluitador de la Guerra Civil, em va dir: "Mira, encara que tinguis raó, si et baralles amb la merda t'empastifaràs les mans". Quanta raó tenia!

No hi podia fer res de res; Però sí que desitjava més que mai que aquell any la grossa de Nadal anés a parar ben lluny... ben lluny... i esperar que no toqués al casal el número que provocà tanta discòrdia i vaig tenir aquesta immensa sort. Potser per això encara sóc viva.

1.3 LA DEESSA PERSA

La Zeida tenia els ulls negres, grossos, vius, intel·ligents i una cabellera negra atzabeja radiant, el seu color de pell era com pur bronze, guapíssima, i a mi em va semblar, quan la vaig veure per primera vegada, una deessa. Havia nascut feia vint-i-vuit anys a Teheran, capital de l'Iran, la nació dels antics Perses, una civilització quatre segles anterior a Jesucrist; amb tota una història plena d'homes i guerrers que van aixecar tot un imperi.

La Zeida va néixer en el sí d'una família benestant musulmana i va estudiar a la Universitat de Teheran gairebé tots els cursos de medicina.

Durant l'època de la seva família vivia bé, vull dir acomodada. Però hi va haver un cop d'estat i Khomeini va començar a governar el país, com a república islàmica, i moltes coses van canviar.

Era, doncs, el principi del fonamentalisme religiós i les dones van perdre tots els drets adquirits. Ja no podien ni estudiar, s'havien de tapar el cap, i més endavant fins i tot amb la burca, indumentària que només deixa els ulls al descobert. Els que no hi estaven d'acord se'ls perseguia, i quan eren empresonats, els hi donaven càstigs molt severos. S'arribava fins i tot a lamentables i horroroses execucions públiques.

La Zeida es rebel·lava davant aquesta situació i va formar part d'un dels grups de la resistència fins que s'assabentà secretament que la buscaven per matar-la.

Davant d'aquesta situació, ella i el seu company van fugir cap a Madrid. Allí va néixer la seva primera filla. L'Estat espanyol els hi va concedir asil polític, a més a més de l'ajut que van rebre de Càrites. Tanmateix, ells es van espavilar per treballar de seguida.

El que no va deixar mai la Zeida, va ser l'activitat política i formava part d'un grup que volia consensuar al nostre poble del que passava aleshores a l'Iran. Els seguidors de Khomeini es van radicalitzar encara més. Prou que nosaltres vam sentir parlar dels talibans!... La Zeida també va estar amenaçada aquí a Espanya ja que havia preparat uns vídeos informatius que es van emetre per la televisió.

Davant de la inseguretats i la por, va venir a Barcelona amb la seva filla petita, obligada a separar-se del seu company, com una manera de despistar el grup radical. A Barcelona va trobar feina, per netejar dins les cases, a hores, ja que havien de sobreviure tant ella com la nena, tot plegat barrejat amb la força de voluntat d'anar continuant els seus estudis.

Acabada la carrera de Medicina, va ser admesa per fer l'especialitat d'oftalmologia a la clínica Barraquer (una prestigiosa i reconeguda clínica de Barcelona). Va obtenir una beca durant un any. Malgrat tot, havia de pagar una matriculació, una quantitat que malauradament no disposava. Per això, va venir al nostre Servei, a demanar-nos aquest ajut econòmic.

Naturalment vaig fer gestions, després de parlar amb ella, i vaig poder aconseguir que l'administració del Districte li atorgués l'ajut per cobrir les despeses de la matriculació. Era una bona inversió pel seu futur.

Passat un temps, ara no recordo si dos o tres mesos, me la vaig trobar a la porta del centre, esperant-me. Com si la veiés, tan agraïda, bella com una deessa i donant-me un obsequi. Em va dir: "Me l'han enviat els meus pares des de Teheran i vull que el tinguis tu". En obrir el paquet afegí: "Està pintat a mà i és del millor estil persa". Em vaig emocionar, era un mantell preciós, el tinc com un valuós record i desitjo de tot cor que la Zeida pugui i exerceixi com una bona professional i que algun dia pugui tornar amb els seus.

1.4 LA JOIA DE SER PARES

Aquell dia la doctora del Planning veia estrelles i això que era una persona molt realista, equilibrada i serena. Acabava de visitar a una parella jove, ja pares de dos fills, que li preguntaven què havien de fer per tenir-ne un tercer. A rengló seguit va pensar que era un cas de l'A.S.

En José i la Laura era una parella de 26 i 24 anys, jovenets, però ja d'entrada, amb el seu parlar se'ls hi notava un grau de disminució intel·lectual una mica elevat. Efectivament ells volien saber què havien de fer per tenir el tercer fill. Els altres dos els van tenir sense saber com havien vingut en aquest món.

Vaig començar a interessar-me una mica per les seves vides.

Els dos havien sigut abandonats de petits en una institució benèfica i no havien conegut mai els seus respectius pares. D'aquí els hi va néixer la gran idea de que havien de formar una gran família i volien donar tot l'amor que a ells els hi va mancar.

Van dir a la Institució que s'estimaven i que volien anar a viure sols.

Donat el seu coeficient intel·lectual rebien cada un d'ells la pensió no contributiva per disminució. Tot i que aquesta no era massa gran, podien subsistir en un piset de lloguer, i dit i fet: ja majors d'edat van anar a viure el seu amor en el piset i un ajudava a l'altre a les feines de la llar.

Abans de donar-li una resposta els hi vaig proposar fer-li una visita al domicili perquè intuïa que necessitarien moltes més coses que una simple explicació fisiològica.

Així doncs, un matí passades les 12h vaig anar-hi. Era una casa vella del centre de Barcelona. Escala estreta i un tant bruta. Vaig haver de trucar amb insistència perquè estaven dormint.

En José em va obrir tot lleganyós i fregant-se els ulls. Estava content de veure'm. Va avisar tot seguit a la Laura que amb camisa de dormir i els cabells embullats va sortir del llit.

L'estança era petita i s'entrava en el mateix menjador: una taula i quatre cadires. En un costat una finestra que no s'obria mai, testimoni de la pudor que feia tota la casa. A l'altre costat, una cuineta. I a l'altre, la porta de l'habitació on dormien pares i fills. Sobre la taula, restes de galetes, que havien sigut el sopar del dia anterior.

Van voler presentar-me els seus dos fills i també els van aixecar del llit: rossets, cabells esbullats i rissats, presentaven signes de desnutrició per lo primets que estaven.

Al veure que anaven bruts, els seus pares van voler banyar. En José va posar una gran olla a escalfar a la cuina, i quan va estar a punt va posar l'aigua dins una palangana sobre la taula del menjador. Allà va banyar el primer nen sense sabó ni esponja, amb la mà el va tenir aviat polit. Al treure'l de l'aigua el va embolcallar amb una tovallola. Per què l'aigua no es refredés l'altre pare va portar la segona criatura i va fer la mateixa operació amb la mateixa aigua. Al final no vaig voler mirar de quin color havia quedat l'aigua de la palangana, no fos cas que se'm revoltés l'estómac a mi.

Ja eren més enllà de la una del mig dia. En José em va dir que baixava un moment al 'super' del costat, per comprar llet i galetes per esmorzar ja que li semblava que els nens tenien gana.

Va trigar una bona estona i amb paciència va preparar l'àpat per a tots. Em convidava a menjar amb ells i amb discreció vaig refusar el que m'oferien, doncs ni volent m'hagués passat una molla coll avall.

Tot plegat ja eren les dues. Els hi vaig prometre que tornaria amb una companya que els podria ajudar una mica més que jo perquè en sabia molt de criatures. Van estar molt contents de l'ajuda que els oferia.

Hi vaig tornar amb una treballadora familiar, per tal que ensenyés a la mare i al pare l'organització de la llar, economia, cuinar... Més endavant, l'equip d'infermeres que feien el seguiment dels nadons, els van vacunar, els hi van explicar els hàbits higiènics i alimentaris, fent-ne seguiments acurats. I de mica en mica els hi van obrir les portes cap a institucions del barri que els podien ajudar a créixer com a persones i els nens escolaritzats per crear hàbits educatius.

Al cap d'un any, els nens anaven a la guarderia. La Laura es va apuntar a l'escola d'adults per aprendre a llegir i en José va pintar les parets i arranjar la casa per fer-la més acollidora. I va trobar una petita feina a través de l'associació de veïns del barri.

Ja eren una família i els nen rebien tot l'afecte dels seus pares. Aquell afecte que en ells els hi va mancar i que tant desitjaven donar.

2ª PART

L'any 1979, essent Alcalde de Barcelona Il·lm. Sr. Narcís Serra, el consistori va aprovar la nova organització de la ciutat.

Per tal de descentralitzar les competències municipals i apropar els serveis als ciutadans, respectant al màxim els barris històrics, es van formar els deu districtes actuals. Eren unitats suficientment grans per gestionar competències específiques i suficientment petites perquè els ciutadans hi poguessin participar. Al front de cada districte estava un Regidor, elegit democràticament i els consellers de districte, proporcionalment als vots obtinguts del seu partit polític.

Un dels serveis de districte eren els Serveis Socials, ubicats en centres específics per a tal fi. A poc a poc es varen anar constituint els diversos equips d'Atenció Primària, definits per la llei com el primer esglaió d'accés als diversos serveis socials: infància, gent gran, drogodependents, etc.

Les etapes del Serveis Socials d'Atenció Primària.

En el desenvolupament dels serveis socials d'atenció primària en la ciutat de Barcelona i en la majoria de municipis de l'àrea metropolitana hi podem diferenciar tres etapes: l'etapa de creixement, l'etapa de consolidació i una nova etapa que voldríem que s'inaugurés amb l'aplicació de les recomanacions del llibre, que denominarem l'etapa d'innovació, per adaptar de manera proactiva l'atenció primària als importants i permanents canvis en l'entorn social i urbà.

CIUTAT VELLA

Un dels Districtes on més temps m'hi vaig estar va ser a l'est de la ciutat. A la petita muntanyeta que va ser el fòrum romà es troben els dos grans edificis de l'Administració de Catalunya i de Barcelona: el Palau de la Generalitat i davant seu l'edifici de l'Ajuntament; els dos, de gran valor arquitectònic i amb autèntiques joies pictòriques en el seu interior, com la sala decorada pel pintor Sert.

Als voltants de la plaça de Sant Jaume, s'amunteguen carrerons de l'època medieval. Tan sols, dos eixos importants, les Rambles i la Via Laietana, parteixen pel mig la Barcelona antiga, en un principi amurallada pel romans

(si troben vells vestigis d'aquella època) i més endavant ampliada; dona nom a tot el barri i és conegut arreu del món com a Barri Gòtic. Encara conserva algun nom en el seva memòria: Portaferrissa, que donava la sortida de la ciutat a través dels camins que ara coneixem com a carrer del Carme i carrer de l'Hospital. De la forma de viure en aquella època ens en dona mostres la ciutat recentment descoberta sota el mercat del Born...

Ja el nom del districte ens en parla: Ciutat Vella. Vora el mar, sempre ha acollit els nouvinguts, per mar o per tren, que un cop instal·lats han trobat altres indrets a la ciutat per instal·lar-se a Barcelona; així va néixer Nou Barris, Ciutat Meridiana...

LES CORTS

L'altre Districte on vaig treballar és el de Les Corts. Està a la part oposada de Ciutat Vella. La major part dels edificis són de recent construcció, tot i que encara manté el nucli antic del que fou un poble amb moltes masies benestants. Les masies han anat desapareixent per deixar pas a bonics edificis i grans avingudes i la població també ha anat canviant. De tots es coneguda La Masia de can Barça on viuen els nens que en el futur seran esportistes d'elit. Especialment les persones grans en tenen bons records d'aquella època.

Hom diria a primera vista que no hi ha necessitats, impressió errònia ja que no ens faltava feina a l'Equip d'Atenció Primària.

Moltes de les històries que aniré explicant les he viscut en aquests dos districtes, ja que bona part dels meus anys professionals han transcorregut per aquest carrers on sempre hi he trobat persones que m'han sorprès.

2.1 ESMORZAR AMB CROISSANTS

Un dia la cap de Serveis Socials ens va reunir a las poques assistents socials que hi havia en aquell moment a l'Ajuntament.

Havien decidit que el treball s'havia de dividir per barris, però per començar només obririen dues oficines a la Ciutat; ens hi podíem apuntar voluntàries, encara que en un futur immediat s'anirien cobrint places per tot Barcelona. Una de les previstes era a Ciutat Vella. Jo em vaig oferir per aquesta zona sense saber exactament què hi trobaria.

L'endemà el Regidor de Ciutat Vella em trucava a casa perquè comencés en el nou destí el més aviat possible ja que se li havien presentat casos difícils i em necessitava. No vaig trigar ni vint-i-quatre hores en presentar-m'hi.

El Regidor no hi era, i la secretària em va indicar el pis on havia de pujar. El de dalt de tot. Era una gran sala on no hi havia res. Però en un racó, tancat en una garita de vidre, hi havia un funcionari que cridava, un a un, els xicots que esperaven en fila, per anar a fer el servei militar. Es veu que això de militar i social deuria sonar igual.

Realment no sabia què fer. Al costat de la sala vaig descobrir un llarg passadís. Allà vaig trobar una taula abandonada i la vaig arrossegar fins a la gran sala.

Poc després vaig arrencar a córrer i no vaig parar fins arribar al meu antic destí. Allí em vaig proveir dels estris més imprescindibles per poder desenvolupar la meva feina, en especial la llibreta de recursos.

L'endemà vaig tornar al Districte, em faltava paper, bolígrafs, màquina d'escriure, fitxes de registre, etc. de mica en mica ho vaig anar aconseguint.

Pocs dies després, el regidor em va citar i em va donar un nom i una adreça; era d'una persona que l'amoïnava. Era el meu primer cas a resoldre.

Me'n vaig anar a veure a la Rosario, així es deia.

Vaig pujar per una escala petita i estreta; la porta d'entrada probablement havia estat pintada de color marró, però vaig ensumar una cert olor que no sabia definir. Vaig trucar.

Va obrir la Rosario i li vaig dir que hi anava de part del Regidor per veure en què la podia ajudar.

Em va fer passar. L'interior era un "loft" per pobres: en una sola habitació hi havia la taula de menjar i al fons un llit; allí, cinc parells d'ulls sortien entre les mantes i m'observaven. La Rosario es va excusar dient que com que feia fred i no tenien estufes, entre ells s'escalfaven. Era comprensible.

La Rosario era una dona grossa, amb un somriure 'bobalicón'. Anava amb un vestit descolorit d'estiu, un jersei i mitjons amb espardenyas. Em va dir que en aquell moment el seu home no hi era perquè es dedicava al negoci del ferro.

Em va presentar els seus fills. Sortiren d'entre mig de les mantes, mostrant-me també la taula on havien esmorzat. Encara hi havia les restes dels croissants que no havien menjat. Eren ressecs i com mig podrits i verdosos. Els que sobraven, ella els anava guardant d'un dia per altre, amb això consistia tot el seu rebost.

Els nens no anaven a cap escola i ella arreplegava de diferents comerços sobres de menjar que li donaven. Per exemple, aquells croissants verdosos eren regalats, feia una setmana, per la mestressa d'un forn. Coneixia totes les parròquies dels voltants i de més enllà que donaven menjar o roba, amb els horaris de dies i hores. Duia, doncs, una mena de complicada agenda.

Més tard vaig conèixer l'Antoni, el seu marit. Era un homenet petit, escanyolit, morè i anava brut. El negoci del ferro era que es dedicava a remenar pels contenidors per trobar alguna cosa per vendre als drapaires. El més sorprenent és que parlant amb ell em va dir que Espanya anava molt malament perquè cada cop hi havia més persones que es dedicaven a aquest negoci. O sigui que la competència arribava fins a les escombraries. Vaig pensar que tenia molta raó.

2.2 LA FIGURETA DE PESSEBRE

Era el mes de desembre i a Barcelona ja feia fred i les llums de Nadal enjoiaven el paisatge perquè tots ens sentíssim feliços.

A la consulta que tenia setmanal va venir una senyora argentina que no va voler donar-me el seu nom per dos motius: No era per a ella que venia a fer-me una demanda i per por a represàlies.

Em va parlar que havia vist diverses vegades a un vellet dormint en un portal de la Gran Via i que per favor l'ajudéssim. Li vaig preguntar si es veia en cor de parlar amb ell i preguntar-li el seu nom i on tenia el domicili. Als pocs dies va tornar donant-me el que li havia demanat. La Sra. argentina no la vaig tornar a veure.

Amb la treballadora familiar ens vam marcar un dia per fer la visita familiar. Sempre va bé fer-ho dues persones ja que no saps mai què hi trobaràs.

Era un principal d'una casa que estava en una plaça rere el districte. Res feia sospitar res.

Quan vam entrar ens va rebre el Sr. Antonio. Anava vestit amb pijama.

Tenia uns 75 anys, petitet, primet, els cabells blancs i la seva cara presentava els estigmes del dolor del cor. No sé perquè vaig pensar que era com una figureta de pessebre. Ell hagués estat en harmonia adorant en el Portal, Al cap i a la fi l'havien trobat en un portal en les nits fredes de desembre, lluny dels llums i de les festes.

En aquell moment ens va agrair la visita però no va voler explicar-nos res, ni venir amb nosaltres. Tan sols li vaig donar l'adreça on podia trobar-me i el desig de tornar-lo a veure.

Al cap de dos dies va venir a l'oficina. Ara començava el cas.

L'Antonio era vidu. Vivia amb el seu net, que era toxicòman.

Quan vivia la seva senyora, havien estat força bé. Tenien mobles arrengrats, quatre milions d'estalvis, la seva pensió, que cobria les despeses amb facilitat, i una filla, que feia anys havia marxat de casa i no en sabien res.

Al morir la seva senyora, va aparèixer la filla i li va dir que el seu net li faria companyia i que ella s'encarregaria dels diners i de portar-li el menjar; motiu pel qual va posar el nom d'ella a la llibreta de la Caixa.

Ja en aquell moment ens va demanar protecció total i que no volia que per cap raó la seva filla sabés on es trobava, ja que sabia que el buscaria. Tenia molta por perquè el net li exigia diners fins el punt que l'amenaçava portant-

lo en braços fora del balcó, que el llençaria daltabaix al carrer si no li donava res. Per aquest motiu dormia fora de casa.

Amb la treballadora familiar vam fer tres accions urgents: anar al banc per obrir una nova llibreta per treure a la filla, que li robava els diners (havien desaparegut els quatre milions i gairebé la pensió del mes); portar-lo a esmorzar ja que no havia menjat res des de feia moltes hores i buscar-li allotjament en un alberg municipal fins a obtenir una plaça de residència.

Tot el pla va anar força bé i jo estava tranquil·la perquè l'Antonio podia dormir a cobert, amb llençols nets i refer-se menjant com cal. Quan va estar a la residència, lluny del domicili, estava molt d'acord amb el director sobre la voluntat de l'Antonio de no parlar amb la seva filla ni de manifestar on es trobava.

Un bon dia, a la primavera, vaig rebre una trucada de la secretària de la Regidora de Serveis Socials perquè atengués el millor possible a un periodista mexicà.

Com sempre, era una persona més que es presentava al meu despatx. El periodista era alt i fort, em doblava en estatura i jo per a ell era una puça. Anava acompanyat de la filla del Sr. Antonio, era el seu company i em van exigir que els hi digués on estava, ja que una filla té dret a saber on està el seu pare. Amb bones paraules, mantenint l'aplom però amb les cames tremolant, els hi vaig manifestar la voluntat del seu pare i per tant jo complia amb el meu deure de secret professional. El periodista es va enfadar i cridar molt i al sortir em va donar un cop a l'espatlla que gairebé caic a terra. Del tremolor, vaig passar a la por i vaig tenir la certesa que em faria alguna denúncia, però no sabia a on ni com.

Efectivament, la denúncia va arribar. La va cursar al Regidor del Districte per tal que m'expullessin de l'Ajuntament. El meu cap me la va ensenyar per veure què podia fer. Em vaig quedar groga de ràbia.

Vaig preparar tot un dossier amb tots els informes de professionals que havien intervingut en el cas. Encara es van descobrir més horrors de la vida del Sr. Antonio.

No val la pena que els posi aquí perquè jo vull quedar-me amb aquella figureta de pessebre que un dia vaig conèixer on la bondat també estava en el seu cor. El Regidor em va donar les gràcies per la meva actuació i al cap de poc temps l'Antonio va morir a la Residència.

2.3 LES ROSSES DE SANTA RITA

La Joana va comparèixer al despatx un dels dies que jo estava de guàrdia. La primera impressió fou desastrosa. Duia posades unes andròmines: uns parracs de diferents colors i mides, com si fos una de les protagonistes d'una pel·lícula del mateix Buñuel o d'una història de Kafka.

El que més em va xocar fou la cara que feia, sens dubte amb els signes de l'alcoholisme i l'alè inconfusible de qui ha acabat de veure. Aquell alè que et fa retrocedir una passa enrere perquè et mareja.

Llavors em vaig fixar amb l'home que l'acompanyava; eren talment l'un per l'altre com mai ho havia vist en cap altra parella. Quan parlaven entre ells jo no els entenia. Tanmateix, ell es va fer entendre dient que l'assumpte era d'ella.

La Joana no sabia ni quina edat tenia. Divagava, però tenia més de seixanta anys, això era evident.

Al final, vaig comprendre que el problema es tractava de diners i es presentava al Districte per veure què li podíem donar.

Vaig esbrinar, amb feines i treballs, a què es dedicava i Oh sorpresa! la Joana venia roses i estampes a la porta de l'església de Sant. Agustí.

En aquesta dita església hi ha un altar dedicat a Santa Rita, patrona dels impossibles i molta gent d'arreu del món ofereixen unes roses perquè per intercessió de la Santa, Déu Nostre Senyor els hi concedeixi tot allò que demanen. Hi ha un dia a l'any molt especial. És el dia de Sant. Rita. Es formen llargues cues carrer enllà, per deixar el ram de rosses als peus de la santa. A una hora determinada el rector de la parròquia beneeix a tota la gent que omple l'Església. És una litúrgia, una tradició molt coneguda, sobretot per la gent del barri.

La Joana, doncs, plantada a la porta de l'església tots els dies de la seva vida, allí venent estampes i rosses a tots als peregrins que s'acosten a l'església. Els diners que recull li serveixen per anar al bar de la cantonada.

Al final de l'entrevista li vaig demanar que em portés tots els papers que tingués a casa seva, ja que els estudiaria i miraria què podia fer.

Nova sorpresa! Quan va tornar, portava un carnet de la CNT (Confederació Nacional de Treballadors) d'abans de la guerra. Volia dir que havia treballat en una empresa; i curiosament, això, li donava dret a una pensió no contributiva que en aquella època es deia el FAS. La Joana es va posar molt

contenta pensant que rebria una petita pensió ja que per ella era com si li hagués tocat una gran loteria. S'afigurava rica i tot.

La gestió del FAS va ser complicada: un dels requisits era presentar una partida de naixement per saber quina edat tenia i que al mateix temps ens serviria per obtenir el seu document nacional d'identitat, ja que la Joana, fora del carnet de la CNT, no tenia res més.

Li vaig explicar detalladament com i quan havia d'anar al Registre Civil i demanar-ho. Però la Joana no estava disposada a fer-ho, i jo considerava que se'n podia sortir molt bé ella sola. No era una dona curta, no, podia caminar i era una ocasió per anar a demanar la seva documentació sense embriagar-se, encara que fos per un dia. Ella pretenia que ho fes jo i em volia conquerir de mil maneres: em portava rosses, em regalava cigarretes, m'esperava quan sortia de la feina... i sempre amb la mateixa cançó. Jo tan sols li deia que no. I ella empipada baixava el cap i marxava, sabia que no hi havia res a fer amb mi. Cadascú ha de fer la seva tasca li repetia jo.

Finalment - aquest temps va durar quasi sis mesos -, va entendre que o anava a buscar el paper o es quedava sense pensió.

Crec que Santa Rita va fer el miracle, perquè la Joana va acabar rebent allò que l'estat li devia i li pertocava per llei.

Qui sap si la santa deuria estar molt agraïda amb aquella dona, malgrat l'olor de vi que feia, ja que durant tants anys havia estat a les escales de l'església, esperant sota les inclemències del temps: fred, pluja o calor a la gent que amb devoció feien la seva ofrena. En el fons la Joana la devoció la feia a la seva manera, amb la seva persona.

2.4 EMIGRANTS

Eren joves, tenien totes les il·lusions d'una parella de joves: començar la vida en comú.

Havien estat educats en una d'aquelles escoles catalanes de la nostra ciutat d'abans de la guerra civil.

Ell en Jordi es va sentit atret pels ideals de l'Esquerra Republicana i escoltaven amb deliri els parlaments d'en Macià, el seu president, i participava dels actes polítics que es desenvolupaven en el seu partit. Ella, la Montserrat, compartia els mateixos ideals.

Però de cop i volta, escoltant per la radio, s'anaven assabentant que la situació d'Espanya havia canviat i les tropes rebels a la República s'havien aixecat, produint-se una guerra civil.

Els van valorar la situació i davant d'una possible i llarga separació de la parella decidiren agafar un vaixell i anar plegats a l'Argentina, pensant que al cap de pocs anys tornarien quan la situació estigues més calmada.

Mentre miraven la mar blava que els allunyava de la costa recordaven llurs famílies, els amics, el partit i la seva Catalunya, les muntanyes i els poblets de la costa on els diumenges hi anaven a fer una costellada. Tot anava quedant enrere i començava a sorgir en el seu esperit el desig¹¹ de tornar aviat.

Al començament, adaptar-se a la nova vida a l'Argentina, els hi va ser dur, treballant moltes hores i per pocs diners.

De mica en mica, les coses es van anar solucionant. Van fer nous amics, especialment aquells que eren espanyols i catalans i van tenir la gran alegria del naixement de la seva filla: li van posar el nom de Mª Mercè en record de la mare de la Montserrat, que es deia així.

Mentre la Mercè es feia gran ells es van poder comprar una casa i adquirir un status de família acomodada. El que no va canviar en ells era el desig de tornar a Catalunya i sempre recordaven plens d'enyorança les festes, els menjars, les tradicions, els amics, la família...

Moltes vegades es posaven fites per tornar, però quan arribava el moment sempre sorgien inconvenients per fer-ho i no s'acabaven de decidir, o perquè la nena encara era massa petita o perquè pels negocis no era el moment idoni o perquè la nena ja tenia els seus amics i no volia seguir-los o perquè estava

---

¹¹ Delit, en l'original

a punt de casar-se... Així els hi van passar una pila d'anys on el record del que varen deixar era com un mirall enlluernador que els atreïa, com un imant que duïen al cor...

Van començar a tenir els cabells blancs i van decidir que un cop jubilats, vendrien el que tenien i tornarien a Barcelona. Volien morir a la seva terra, volien tornar a veure els seus amics i la seva família, volien tornar a formar part del que havien deixat quasi a la força.

Així ho van fer. La nena, ja casada es va quedar a l'Argentina i ells van comprar un pis nou a la part alta de la ciutat.

Però aquell mirall enlluernador d'aquella societat que ells van deixar enrere s'havia trencat perquè tot era diferent: els amics no sabien on paraven, molts parents havien mort o marxat fora de la ciutat, la ciutat havia crescut i es van començar a sentir estranys a la seva pròpia terra.

Podien fer marxa enrere? Podien tornar de nou a l'Argentina? allí havien deixat amics, costums, la seva filla i els seus nets... ja era massa tard. En Jordi començà un Alzheimer que se li desenvolupava amb rapidesa i la Montserrat estava al seu costat. Va ser quan ens van demanar ajut: jo hi passava alguna estoneta quan podia, i un auxiliar treia en Jordi amb cadira de rodes pels caminets dels jardins prop de casa seva un parell de cops a la setmana.

Aquell any quan vaig tornar de vacances d'estiu em van informar que la Montserrat havia mort i la Mercè, la filla, va venir a Barcelona, expressament, per emportar-se el seu pare a l'Argentina perquè no volia deixar-lo sol en un país "estranger".

2.5 A COMISSARIA VOLANT

Un matí, aparentment com qualsevol altre, eren gairebé les vuit en punt i jo amb la targeta de marcar l'hora d'entrada a la mà, corria, com sempre, per no arribar tard. Però al punt d'entrar al vestíbul...

Aquest era gran, espaiós, als dos costats, a dreta i esquerra, s'obrien automàticament dues portes que donaven a dos serveis diferents: un era la Conselleria del Districte i l'altre el Patronat de Disminuïts. Enfront i pujant per unes escales hi havien les oficines del Padró Municipal. Cada dia centenars de persones transitaven per dit vestíbul en direcció d'alguns d'aquests departaments, cercant informació o portant papers, etcètera.

Els dos serveis de la planta baixa compartíem un mateix bidell, en Genaro, un home pel roig, afable, d'estatura mitjana, voluntari i molt servicial. Tenia molta feina perquè tots li reclamàvem els seus serveis: Genaro porta'm aquesta carta; fes-me aquesta fotocopia; on puc trobar segells? I un llarg etcètera de coses que li preguntàvem o demanàvem i ell no solament no es queixava mai i ens atenia a tots, sinó que era extremadament afable dins d'aquell batibull de tràmits burocràtics: impresos, instàncies, fotocòpies...

Bé doncs, aquell matí, no va ser ni de bon tros com qualsevol altre, ben al contrari, un nou contratemps em va fer viure unes hores impensades. Al punt d'entrar al vestíbul em surt al pas la Leti; una secretària molt eficient i educada, que mai no alçava la veu per res, doncs la sento com em crida desesperada - Vine! Vine! Vine!!!

En Genaro estirat a terra, tan llarg com era, al mig del vestíbul pocs minuts abans de les vuit, hora que s'obren les portes al públic. La Leti i jo el vam arrossegar, com varen poder, cap el Servei del Patronat i la Leti em digué de seguida: - Ja he avisat a l'ambulància i a la Guàrdia Urbana, ja veurem qui arriba primer.

A l'acte va arribar la Guardia Urbana amb el cotxe patrulla i sense ni adonar-me, tot va ser tan ràpid! Em vaig trobar en Genaro assegut a la part del darrera i jo al seu costat, per anar el centre hospitalari més a la vora, que era l'hospital del Mar.

Quan el cotxe patrulla fa un servei d'urgència, el conductor posa la sirena, que per cert fa un soroll infernal, a fi que tot el trànsit el deixi passar i ell circula a tot gas fent unes giravoltes, que jo de debò, no sabia pas on era. Encara que la situació no era per menys ja que en Genaro estava molt greu. Tal vegada es tractava d'una embòlia? —em demanava jo.

Aquell curt viatge a mi se'm va fer etern ja que el guàrdia assegut davant del volant no estava per miraments i corria com un llamp. A cada revolt, a cada volta en Genaro em queia amb tot el seu pes a sobre. Jo l'aguantava tan bé com bonament podia. Però notava, esgarrifada, la seva pell d'un tebi especial, era una sensació tan estranya... No pensava res, no veia l'hora d'arribar.

L'altre guàrdia va avisar per ràdio al servei mèdic i a la porta ens esperaven un auxiliar amb una llitera i un metge. Tan bon punt el van ajeure a la llitera i el metge l'explorà allí mateix, ens va dir que era mort. Em vaig quedar de pedra.

Un dels guàrdies amb el cotxe patrulla em va conduir altra vegada cap a la conselleria. Mentre tornàvem, un pensament em confortava. Com si durant aquells moments de tendresa en que abraçava en Genaro, li estava donant les gràcies per tants i tants serveis com m'havia fet.

Encara no sé com, estava trasbalsada, ho vaig poder explicar al Regidor.

Malgrat tot, em vaig quedar treballant al despatx, el paperam que tenia sobre la taula, però a mig matí tornava a reviure tota l'escena i em venia a la memòria el tacte tebi de la pell d'en Genaro; tan peculiar, tan distint, rar... i una sensació de repel se'm filtrava per tot el cos, aquell contacte encara m'impregnava... cos i ment.

Una de les meves companyes, m'observà i va sortir a comprar unes pastilles a la farmàcia i em va dir: -"te'n prens una i ves a casa a dormir". Em trobava francament tan afectada, amb un malestar que ara sóc incapaç de descriure. He vist morir a molta gent, la mort em sembla que no m'espanta, però així de sobte... i no se'm va ocórrer altra cosa que enlloc de prendre'm una pastilla, me'n vaig empassar dues.

Déu meu! Tot el que va succeir!

Realment estava als llimbs, la ignorància és ben atrevida, tanta cura professional amb altres persones i jo mateixa... -perdoneu l'expressió -, la vaig cagar...

No sé pas les hores que havien passat quan va arribar el meu marit tot preocupat, dient-me: - "On t'has ficat? T'estan buscant per tot Barcelona! Què has fet? La policia et reclama! Has de declarar!"

No entenia absolutament res, el meu home em va preparar un cafè ben fort i d'una revolada a Comissaria de Policia volant...

Val a dir que impressiona una mica ... què... què hi feia , jo allí?

Doncs, el fet és que el fill del Sr. Genaro em culpava de deixar morir al seu pare.

M'esperava allí, a comissaria de policia. Era un noi jove, també pel roig com el seu pare i estava molt enfadat i nerviós: “què havia fet! i què no havia fet! perquè havia trigat tant!...” i un munt de preguntes que no sabia contestar ja que tot l'afer del matí s'havia produït amb molta rapidesa i la meva ment estava embotida per les pastilles que havia pres. Això sí, davant el policia vaig dissimular tot el que vaig poder. No fos cas que també en culpessin d'anar dopada i de toxicòman.

Un dels policies anava escrivint en una màquina negra i jo contestava el que podia perquè em sentia ben desorientada com si estigués ben borratxa.

Em van deixar marxar i vaig respirar.

Durant moltes nits, després d'aquest cas, em costava molt adormir-me, recordava aquella sensació tèbia, com una fina flama sensible que s'extingia ... Havia de palpar el meu marit i notar que vivíem. Sentir que érem vius! I viure el present.

2.6 OBSERVANT

Observar és una de les accions i tasques més importants per als professionals de serveis socials, ja que ajuda força a fer un pre-diagnòstic social i a formular posteriorment hipòtesis de tractament.

La paraula, òbviament, és el primer contacte que rebem de la persona que ens demana ajut, però, cal estar atent perquè el seu entorn, d'una forma callada, ens diu moltes coses que no podem deixar passar per alt.

Aquesta manera d'obrir els ulls era una de les pràctiques més interessants que jo els feia fer a les meves alumnes i que naturalment els exigia molt. Doncs aquest entorn consistia primer en no treure l'ull de la persona: la forma d'anar vestida, els gestos, la mirada... i després estar a l'aguait tant de l'habitable com del barri en general, els veïns, les botigues.... En resum, tot un llenguatge no verbal que s'ha de clissar, assimilar i interpretar. Per això us explico aquesta història:

No recordo exactament qui va fer arribar la demanda, si va ser un veí o un familiar. El cas és que la Sra. Dolors era gran, vivia sola i estava malalta.

Juntament amb una de les alumnes i la treballadora familiar la vàrem anar a visitar. Efectivament, la Dolors a més a més estava enfebrada. Ens necessitava i vam organitzar un pla de treball. Li portàvem el dinar preparat del Casal de la Gent Gran. Vam trucar el servei mèdic de visites a domicili i ens ocupàvem del seguiment de la medicació prescrita. Així com també l'acompanyament de sortides al carrer en el seu moment oportú i més endavant ja veuríem com es desenvoluparia tot plegat.

De tornada al centre, vaig preguntar a les meves companyes si havien observat alguna cosa que els hagués cridat l'atenció. Elles van respondre que no. En canvi jo, vaig mirar i remirar, i a part de la decrepita casa, de la carronya i la brutícia, de la foscor a la cambra on ella dormia, hi havia en una de les parets del menjador un munt de fotografies malgirbades. Aquella paret folrada era una cosa rara, fora del comú. Em vaig donar compte que eren retallades de fulls de diaris i revistes, i encara vaig percebre que totes eren d'homes: Frank Sinatra, Errol Flinn, Burt Lancaster, Gregory Peck, John F.Kennedy... i un llarg etcètera. Eren grans artistes de la cançó, del teatre, del cinema, de la política, de la literatura... En fi, valia la pena tenir-ho en compte per saber alguna cosa més de la usuària.

Era estrany que una dona gran, soltera i malalta tingués aquella paret d'aquella manera. Com us ho diria, em va semblar obsessiu, extravagant i

vaig pensar que potser tenia o havia tingut algun desequilibri de tipus psíquic o problema sexual...

Sense alarmar a la treballadora familiar, li vaig recomanar que anés observant el comportament de les Dolors, ja que en aquell moment tampoc no podia deduir exactament de què es tractava.

Les primeres visites, que van consistir en portar-li el menjar i controlar la febre, van ser normals.

Però un dia, quan la companya va entrar a l'habitatge de la Dolors, ella duia posat un batí i al punt de rebre-la li va demanar que la seguís a la seva habitació, i un cop allà es va treure el batí quedant-se completament nua i volia i desitjava que la treballadora familiar es posés al llit amb ella.

Ja podeu suposar l'esglai, l'impacte que va rebre, i corrents va venir al centre per explicar-ho i dient:” jo no hi torno, jo no hi torno!”

La treballadora familiar s'espantà moltíssim, primer perquè era molt jove i no havia treballat mai amb malalts, vull dir que no tenia cap experiència de tipus hospitalari, infermera, posem per cas. I a més a més, es va trobar sola en el domicili i la porta de l'escala era tancada i el seu pensament immediat va ser que si no es podia escapar tampoc no podia demanar ajut a ningú. I com podeu veure la seva reacció va ser de pànic.

Al cap de poc, vam poder esbrinar que la Dolors tenia una neboda i, aleshores amb aquesta parenta, se la va portar a cal psiquiatre, el qual va diagnosticar clarament la malaltia, promovent l'ingrés en un centre adequat per fer-li tractament.

Aquesta història, com tantes altres, és un exemple de com la feina a domicili¹², molts cops és molt dura.

2.7 UN GRAN AMIC

En els relats que vaig explicant he canviat els noms dels protagonistes per tal de que no siguin reconeguts, encara que difícilment arribarà a les seves mans, ja que els fets van transcórrer fa un grapat d'anys. Però, en el cas present sí que vull posar-li el seu propi nom; per una raó: voldria que fos un petit homenatge a un company de treball que durant uns anys vam compartir problemes en el nostre centre. Un company entranyable del que vàrem aprendre tantes i tantes coses.

No es cap banalitat poder-lo anomenar, tot el contrari, ja que l'Alcalde de Barcelona Il·lm. Sr. Clos el va distingir amb una medalla pel seu grau de solidaritat. I sé molt bé que no s'enfadaria pas.

Es diu Adrià.

Quan venia pel centre i parlàvem de la feina que dúiem entre mans, a mi m'impressionava molt. Els seus ulls clars miraven fixament amb serenitat, traspassava tolerància, dolcesa, comprensió, paciència, era de les persones que no jutjava, ni emetia judicis de valors, no volia convèncer a ningú; ell tan sols es dedicava a ajudar a la gent i et transmetia una felicitat que no et podies imaginar.

L'Adrià era un germà d'una ordre religiosa, que mai vaig saber quina era perquè mai en parlava.

Havia sigut director d'un col·legi de la part alta de Barcelona, per a nois de famílies benestants de la ciutat. Es veu que aquesta tasca no el satisfedia i llavors el van anomenar director de "La Ciudad de los muchachos" una institució que tenia l'Ajuntament a les afores per a nois amb greus problemes de conducta, familiars etc.

Al cap d'uns anys es va donar compte que aquells nois feien vida per la part més degradada de la ciutat i va decidir anar a buscar-los.

L'Adrià va trencar, motlles. No sé si vivia o no a la seu de la seva ordre religiosa. El cas és que la seva vida va canviar totalment.

De bon matí anava a esmorzar als bars de la zona. Quasi sempre trobava alguna prostituta que mig drogada no havia dormit aquella nit, l'Adrià parlava amb ella i la convidava a un bon entrepà perquè s'alimentés.

Col·laborava també com a voluntari al Centre Salvador Gavina, centre que acollia els nens absentistes o que vagaven pel carrer; anava a donar-lis als esmorzars, escoltar-los... Junt amb altres voluntaris els preparaven per anar-los integrant a les escoles a través de jocs, cançons, dibuixos: els primers

passos per aprendre a llegir i escriure. Molts d'aquests nens eren immigrants magrebins o d'altres països i que per això presentaven greus dificultats d'integració a la nostra cultura i societat; els seus pares prou feina tenien per buscar i trobar d'alguna manera la subsistència i s'ocupaven ben poc d'ells.

Acabada aquesta tasca, anava a la presó a visitar als nois que coneixia i que complien condemna. Ens explicava com era la presó com es degradaven encara més i notaves en els seus ulls la tristesa de la impotència. Malgrat això, feia d'enllaç amb les seves famílies, els hi portava allò que necessitaven i a la tarda visitava a les mares dels nois i intentava pal·liar les seves misèries.

Recordo, ara, una anècdota explicada per ell:

Un dia va trucar el timbre d'una casa i va sortir a obrir un dels petits de la família, i ell, llavors, li va preguntar per la seva mare. El menut li va contestar: "acaba de plantar el meu germanet en el test". L'Adrià, lògicament, no ho entenia i al cap de pocs moments parlant amb la mateixa dona, ella li va explicar que acabava d'avortar i enterrar el fetus en un test.

Moltes tardes, després de visitar a les famílies dels presos, tornava a rodar pels bars. Sempre trobava a nois i noies conegudes. Al començar aquesta tasca i parlar amb ells semblava que tenien recel per si els delatava a la policia. Més endavant, però, esdevingué ser l'amic, l'amic incondicional. Li demanaven coses, i ell els orientava.

M'explicà que més d'un cop, estant de xerrera amb els nois, havia evitat fins i tot atracaments.

Donava gust escoltar-lo quan tornàvem de vacances. Ell explicava els seus viatges: havia recorregut les presons per mitja Espanya, allà on es trobaven els seus nois i ens manifestava l'alegria que tenien perquè mai rebien visites. Ho explicava amb tota naturalitat.

La seva consigna era estar sempre al costat dels que més ho necessiten. De vegades, jo gosava comentar-li que havia de reposar, descansar una mica de tanta activitat i em contestava somrient: "Ja sóc gran i em queda poc temps, cal aprofitar-lo".

El record de l'Adrià és inesborrable per aquells que l'hem conegut.

2.8 UN RAM DE FLORS

En Salvador i l'Àngela eren un matrimoni d'edat avançada. L'un s'aguantava amb l'altre i anaven sempre de bracet.

Tenien una caseta a Sant Andreu de la Barca, amb un petit jardí que era el seu goig. Així que feia bon temps, agafaven el tren de rodalies. Hi anaven a passar els caps de setmana. Gaudien de la natura i s'entretenien arrançant les flors i les plantes del seu jardí.

Normalment els dilluns, quan tornaven a Barcelona, caminant amb el seu pas lent venien fins a l'oficina on jo treballava, oferint-me l'ofrena de la seva dedicació: un ramell de flors del seu jardí.

Vivien en un pis de propietat al carrer Numància. L'havien comprat quan en Salvador encara treballava. Potser aleshores no hi havia l'especulació immobiliària que hi ha ara i tenien llavors els dos fills petits: un nen i una nena.

Sovint em venien a veure i no recordo que mai em demanessin res. Tan sols això, portar-me un ramell de flors del seu jardí i explicar-me detalls de llurs vides: penes i alegries, ja que vivien sols.

Fou durant aquestes converses quan em vaig assabentar que el fill vivia a Cuba i la filla, d'uns cinquanta anys, era mestra. Quan la noia va aprovar les oposicions estatals, la van destinar a Madrid. Per tant residia allí des de feia alguns anys, compartint el pis amb una companya amb qui s'avenien i s'ajudaven mútuament. Malauradament d'una forma impensada a la filla se li va declarar una malaltia degenerativa i en poc temps quedà impossibilitada en una cadira de rodes. Econòmicament vivia de la pensió d'invalidesa total. Durant les hores que la seva companya treballava, una senyora s'ocupava d'ella, ja que no es podia valer en res per ella mateixa.

El Salvador i l'Àngela van tenir prou forces per anar a visitar-la a Madrid, però van tornar a Barcelona amb el cor destrossat en comprovar la seva impotència per fer-se'n càrrec. Prou feina tenien amb ells mateixos. Llavors des de l'oficina de Barcelona ens vam coordinar ràpidament amb les AA.SS. de Madrid per tal de fer un seguiment de suport i ajut.

L'etapa següent que van viure en Salvador i l'Àngela va ser d'un considerable envelliment tan físic com moral. Van fer una davallada a tots nivells. Per tal d'alleugerir-los en les tasques concretes d'anar a comprar i cuinar, vaig aconseguir que fossin acceptats en un dels menjadors de la Generalitat, un dels que estava a prop de casa seva. A més la treballadora

familiar, els veia dos cops a la setmana i tractava d'animar-los com podia. Així vam passar una bona temporada.

Quan em comentaven més d'una vegada, explicant-me la vida del seu altre fill que residia a Cuba, menant un bon negoci, em deien orgullosos la vàlua del seu net gran. La boca se'ls feia aigua parlant dels més petits, es veia d'una hora lluny com i quant els enyoraven. Però això sí, no volien de cap de les maneres preocupar-los amb la malaltia de la germana ni el procés de la seva pròpia vellesa.

El Salvador i l'Àngela eren d'aquelles persones tan prudentes i educades que es preocupen molt pels altres però que mai no demanen res per a elles.

En un determinat moment vaig comprendre que el nostre servei era del tot insuficient per cobrir les seves necessitats i que ells no em farien cap demanda.

Per una banda els ingressos de la seva pensió no cobrien una atenció continuada particular. Per altra banda no els hi podia proposar fer la demanda a la Generalitat per aconseguir estada en una residència perquè tenien propietats i les normes no acceptaven aquest cas. I en tercer lloc, tampoc veia la possibilitat de que estiguessin decidits a vendre's les seves propietats per pagar-se una residència privada.

Total, preguntant si tenien més parents, va resultar que ells eren oncles d'una model molt coneguda que treballa precisament a Barcelona.

Em va costar un cert temps aconseguir l'adreça dels pares de la model, però ho vaig trobar. Llavors els vaig citar al despatx.

Es van presentar tots els cosins del fill del Salvador i l'Àngela. Persones enraonades i d'una bona posició. El seu criteri va ser (molt encertat) que jo hauria de parlar amb el fill, que residia a Cuba, i explicar-li la situació dels seus pares i germana; ells, però ajudarien en tot allò que fes falta. Tanmateix consideraven que no volien passar davant del seu cosí en prendre cap decisió.

Em van facilitar, aleshores, la forma de posar-me en contacte amb en Jordi, aquest era el nom del fill, i va resultar que tota la família vivia a Alacant i en Jordi passava moltes temporades a Cuba per motiu de la feina, que era exportar encenedors a l'illa.

Vaig escriure i enviar una carta a la dona d'en Jordi (la Joana) per tal d'informar-la amb tota claredat de la situació dels seus sogres: En Salvador i l'Àngela i també de la seva cunyada.

La Joana em va contestar la carta fent-me saber que en Jordi tornava a Espanya al cap de dos mesos i que vindria a Barcelona per veure'm personalment.

Marit i muller, quan estaven separats, es comunicaven cada dia per internet i degut a aquest avenç tecnològic, en Jordi havia pogut llegir la meua carta tan bon punt va arribar a Alacant.

Quan els vaig conèixer, vaig comprovar que tant en Jordi com el seu fill eren unes grans persones, molt eficients en el treball que realitzaven. Havien muntat a Alacant una fàbrica d'encenedors que exportaven a Amèrica del Sud.

En Jordi va fer-se càrrec de la situació (que fins aleshores ignorava totalment) i em va prometre que s'enduria els seus pares a Alacant i gestionaria la venda de les propietats per poder-los proporcionar els serveis necessaris. Em va manifestar ben sincerament que per ell era un plaer poder tenir-los a prop perquè els estimava molt. Després volia anar a Madrid per ajudar a la seva germana i proposar-li el trasllat a Alacant, a prop dels pares i d'ell i aconseguir que la família estigués junta.

Afirmava que la seva família estava en condicions òptimes tant de salut com amb forces i energies suficients, i que podien i volien assumir la responsabilitat dels més dèbils. Ell tenia l'ajut i recolzament de la Joana, la seva estimada dona i també la del seu fill gran...

En aquell moment tan tendre em va semblar que aquell ramell de flors, que m'havien ofert tantes vegades en Salvador i l'Àngela, era finalment el símbol d'una família unida, que es retrobava més enllà de les distàncies.

2.9 UNA ARTISTA

La història de l'Antònia era que tot hi pertànyer a una família benestant de Barcelona. de mica en mica, degut a la vellesa del marit, als problemes del fill, la forma de treball... etc. i, sobretot, la manca d'ingressos econòmics, s'havien ensorrat. Ella estava molt desanimada. Però qui m'havia de dir a mi, que aquella crua tarda d'hivern, plovent fort amb fred i vent em sorprendrien amb un original... original de la pròpia artista.

De mala gana vaig agafar el paraigües i a caminar s'ha dit perquè l'autobús que circula per aquesta zona no parava pas a prop de casa seva, al contrari. Llavors fent ziga-zaga pels carrers encara hi podia arribar abans, mentre em xopava de peus, és clar, i el gèlid vent sovint m'empipava enlairant-me les barnilles del paraigües. L'agafava fort pel mànec perquè no em volés de la mà i els meus pensaments, sense ni adonar-me'n, també ben aferrats recordant la vida de l'Antònia.

Feia uns tres anys que la coneixia. Era una dona catalana, d'estatura més aviat baixa, duia sempre els cabells tenyits i em va cridar l'atenció que parlava molt bé, vull dir, clar i català. No anava vestida a la última moda, no, però sempre el que duia posat tenia un aire de distinció. A més a més, sabia combinar els complements, ja fossin collarets o fulards, amb un toc d'elegància que la caracteritzava - jo diria, amb una dignitat molt personal.

Doncs, bé, estava casada amb un home bastant més gran que ella, en Josep, que físicament li passava dos pams. Tenia els cabells blancs platejats, i un caràcter plàcid i tranquil. Recordo com se la mirava dolçament a la seva dona, el dia que em van presentar-lo. La feina d'ell consistia en dissenyar vestits per senyores. Uns models, segons em va mostrar, fets a mà i pintats amb aquarel·la, d'una creativitat, segons la meva modesta opinió, d'alta costura, i crec podien ben bé estar il·lustrats en una de les grans revistes, com la revista Vogue, posem per cas. M'explicà que ho feia tot a mà: amb paper fi i llapis, amb una gran paciència i precisió. Com molts artistes, solia treballar durant les nits ja que no suportava els sorolls ni les interferències.

Tenien un fill, en Narcís. Ell s'ocupava de transformar en patrons tots els models que dibuixava el seu pare per tal que les modistes els poguessin realitzar. En una paraula, eren dissenyadors de moda i treballaven conjuntament pare i fill. Dos cops a l'any en Narcís viatjava a València per vendre els patrons a modistes que des de feia anys eren clientes.

Malauradament aquestes clientes es feien grans. Amb el pas del temps, i a mesura que es jubilaven o morien, la majoria d'elles, sense que ningú

continués amb la supervivència del negoci, havien de tancar les portes i ells, lògicament, anaven perdent clientela. I de mica en mica els guanys van disminuir notablement. Tan sols cobrien les despeses del viatge i per comprar, irònicament, poca cosa més que algun cartró de tabac, és clar. Si a tot això hi afegim els canvis tecnològics dels últims anys en el món modern, que es treballa amb ordinadors i s'ha imposat a tot drap la confecció per talles, el treball de les modistes ha quedat només per a les grans multinacionals.

En aturar-me davant d'un semàfor, em vaig distreure dels meus pensaments en observar els aparadors plens d'electrodomèstics i màquines modernes. – Sí - vaig rumiar- la moda i tot ha canviat!... El negociet que tenien muntat, per varies raons se'n va anar ben bé a l'aigua...

Així, l'equip: Josep i Narcís havia quedat completament desfasat: el pare era gran per seguir treballant però ho feia per en Narcís i aquest que era alt i gros, d'una corpulència que semblava un ós i de petit havia tingut problemes neurològics (sembla ser que irritacions al cervell li havien provocat atacs d'ira), estava sempre de mal humor, manifestava uns cops de geni que feien tremolar el terra i desfogava tota la seva potència i energia amb un grup radical de futbol; d'aquells que feien mal de debò, aquells que es barallaven al carrer amb els nois de l'equip contrari. Tots ben exaltats.

L'Antònia se les veia i desitjava per mantenir-lo, en tots els sentits. A vegades li tenia por. Des del nostre servei, els vam poder ajudar en alguna qüestió econòmica. Per exemple, pagant-li les reparacions de les filtracions d'aigua que provocaven les canonades del bany que eren de l'any de la picor. Més endavant, gestionant la pensió no contributiva per l'Antònia i el PIRMI per en Narcís. Però, el més important de tot, com deia l'Antònia, era que jo l'escoltava atentament, ja que ella, aleshores, necessitava trobar un recolzament, un mocador on plorar i explicar-me dia a dia tot allò que els hi anava succeint.

Com a pla de treball per mantenir el PIRMI d'en Narcís havia de venir al despatx cada tres mesos, llavors amb calma, parlàvem de com es sentia, de les situacions de violència, sobretot al carrer. Una mena de teràpia feta de diàleg i comprensió que provocà que, a poc a poc, estigués més calmat. Sobretot la part econòmica ja no l'angoixà. Aquell homenet, quan venia a veure'm, em portava un pom de flors, encara que la comparació no sigui massa exacta, com si la fera s'hagués apaivagat.

Temps més tard, caminant i recordant, molla de cap a peus, entro a casa l'Antònia.

A primer cop d'ull, tinc la impressió d'una casa molt neta; a l'entrada no hi havien mobles, no, tan sols escultures de fang, precioses! totes a terra i a mesura que creuàvem pel passadís també hi havia més escultures.

Al entrar al menjador amb el mínim d'estris, havia organitzat una exposició de quatre quadres pintats a l'oli d'unes mides força grans i em diu somrient: "Mira, els he pintat pensant en tu i vull que triïs el que més t'agradi i te l'emportis. Perquè vull regalar-te'l".

Eren preciosos. Els feia sense model. I traslluïen una gran sensibilitat i tendresa. Eren... com ho diria, lluminosos!

Li vaig dir que com a funcionaria no ho podia acceptar i em va contestar rient "Per això t'he cridat a aquesta hora, perquè d'aquí te'n vas directament a casa teva i ningú se'n pot assabentar. A més, no em pots menysprear això que he fet amb les meves mans".

Per no semblar que era una manca de gentilesa per part meva, en vaig triar un i malgrat el temps plujós, carregada amb el quadre vaig tornar a casa amb l'autobús.

Aquella nit no podia dormir en comprovar que l'Antònia era una artista i vaig aconseguir, en un futur pròxim, que fes una exposició en el Centre Cívic del barri, i fins i tot va vendre algun quadre. Més endavant, l'Antònia va poder fer més exposicions en altres llocs.

2.10 XAMPANY!!!

Aquesta història que podeu llegir a continuació començà quan l'associació de veïns del barri, on hi treballava; ben esgarrifats i espantats del què passava, denuncià al Consell de Districte els fets que descriu a continuació.

Resulta que des d'un pis, situat en un dels carrers més cèntrics, en el moment més impensat i com d'estampida, queien ampolles buides de xampany, provocant un vertader pànic entre els vianants d'aquella zona ja que mai sabien si podien creuar amb tranquil·litat pel carrer o havien de caminar arrambats a les façanes seguint la vorera per tal d'evitar que els hi caigués al cap la temuda ampolla verda.

Quan el Regidor va rebre la denuncia, va derivar el cas, com era habitual, als AA.SS.

Total, que em va tocar a mi.

Si als vianants els hi feia por, pànic, com ja he dit abans, a mi també em feia i encara més; perquè havia de pujar i entrar al pis des d'on llançaven les ampolles.

Vaig demanar, com a precaució, que un guàrdia urbà del districte m'acompanyés ja que ser escoltada per un d'ells, amb els seu uniforme, gorra i posat seriós em donava una gran presència i seguretat. Li vaig dir al meu company urbà que ell no havia de fer res, tan sols això, estar al meu costat. Era força simpàtic i atent, i era una de les primeres vegades que anàvem a fer un servei junts. Tot i que, estant en el mateix districte, els urbans i els AA.SS. no ens relacionàvem gaire. Ells formen part d'un cos para-militar i són molt obedients als seus superiors. Em fa l'afecte, però, que els hi va agradar prestar aquest servei, en aquella ocasió, doncs, va ser el començament de tot un seguit de col·laboracions.

Vam pujar al domicili i ens va obrir la porta una noia, aparentment d'uns quaranta anys, físicament estafeta i coixa. Duia els cabells despentinats, per no dir embullats, i em mirava darrere unes gruixudes ulleres. Va dir que es deia Gertrudis.

No sé gaire bé, com vam començar a parlar perquè, només obrir la porta, una bafarada purulenta quasi ens impedia escoltar, ni donar un pas....

Tanmateix, vam fer el cor fort i vam entrar darrera d'ella.

El que vam veure a l'instant i trepitjàvem amb els nostre calçat va ser increïble, horrorós... En tot l'habitacle no hi havia mobles, no hi havia res, tan sols un matalàs a terra ple de merda i orina, i ajaguda al damunt del matalàs hi havia una dona, era la mare de la noia que ens va obrir la porta.

El terra que trepitjàvem, repeteixo, era una mica moll. Era pura merda, trossos d'embotits, de menjar descompost i una pudor tan insuportable que es filtrava a dins del cervell, oprimint-te tot el teu ésser. Va arribar un moment que m'ofegava i com més volia respirar era pitjor perquè més em penetrava aquell mala olor i el que intentava era no respirar però llavors em moria.

Total, el meu company, aquell home uniformat alt i fort, em va dir que sortia perquè es marejava.

Encara ara no sé pas com les vaig entendre perquè quasi no podien ni parlar. Em van explicar que estaven malaltes i s'empassaven pastilles d'optalidon¹³ amb ampolles senceres de xampany! i així ...s'oblidaven de tot...

Vaig deduir que ben borratxes llançaven les ampolles buides finestra enllà...

Vaig estar-m'hi poca estona perquè era irresistible i a més no sabia, aleshores, què hi podia fer, ja que elles es van negar rotundament a sortir del pis per anar a cal metge.

No sé com vaig tenir prou forces, al darrer moment, per renyar-les d'aquella manera, amb una improvisada autoritat dient que no llencessin mai més cap ampolla, que aquell guàrdia urbà se les emportaria a les .....

Quan vaig arribar a casa el primer que vaig fer va ser dutxar-me amb l'aixeta de l'aigua oberta al màxim. Aquella pesta persistia malgrat tot i vaig començar a fregar amb lleixiu tot allò que tocava amb les meves mans. Vaig ser incapaç de preparar res de menjar...

Dos o tres mesos després d'aquella primera visita, em va trucar l'A.S. de l'Hospital Clínic, dient-me que la mare de la Gertrudis havia mort la nit anterior a causa d'un incendi, i em va demanar que si la filla es presentava al Servei, doncs que sobretot no la deixéssim anar a l'hospital Clínic ja que la

mare estava en un estat molt i molt lamentable. Llavors, quan la vaig veure venir, va ser el moment de parlar amb la Gertrudis seriosament.

Ella mencionà que tenien un altre pis al mateix barri, i que de tant en tant el seu promès la visitava, perquè ella creia que un dia es casaria. Em va demanar que si l'acompanyava, m'ensenyaria tota la roba que preparava.

No sé pas el què em va passar pel cap, una sèrie d'interrogants; quin home podia ser el seu company? Eren imaginacions? Existia l'altre pis? Podia distreure-la ...? I Tenint en compte la mort de sa mare, i com que era millor que no es presentés a l'hospital vaig fer-li costat i la vaig acompanyar. Al punt d'entrar al nou pis, una altra vegada la mateixa i inconfusible pudor. Vam donar una volta ràpidament. Hi havia alguns mobles i un armari, que era ple de roba vella, bruta i purulenta. Mai vaig saber si era cert que algun home estava interessat en ella.

Amb l'A.S. de l'Hospital Clínic vam descobrir, temps més tard, després de certes indagacions que tant la mare com la filla percebien pensions d'invalidesa i que tenien uns parents llunyans ... però el seu comportament estrany, i la beguda, és clar, les havia menat a una extrema soledat i misèria.

Sortosament la Gertrudis, després de la mort de la seva mare, apareixia sovint pel centre, i de mica en mica ens va posar confiança. El dia que va fiar-se de la treballadora familiar, i aquesta aconseguí portar-la a fer una dutxar-se, pentinar-se i posar-se roba neta a l'alberg Municipal de Valldonzella, va ser un gran dia. Semblava una altra persona.

Per fi la Gertrudis s'havia higienitzat.

Fou el començament d'una nova etapa.

2.11 TORNAR A NÉIXER

Era un dia qualsevol. Estava treballant en el despatx, barallant-me amb un munt de papers perquè quedés enllestida tota l'organització de beques del menjador del Districte: filosofia, veremes, termini de lliuraments, documentació...

De sobte entra la meva cap i m'anuncia:

- Un dels educadors del Casal infantil em diu, que els ha arribat un cas "complicat" i després de consultar-ho amb altres educadors no saben com sortir-se'n. Jo he pensat, em diu tota melosa, que podries ocupar-te'n tu, ja que et tinc més confiança que a d'altres persones.

Li contesto mirant-la de fit a fit:

- Estic ocupada preparant el tema dels menjadors que porta tanta pressa.
- Sí, sí, ja ho sé – em respon - però la dona... ja ve cap aquí.
- Bé, doncs quan arribi que m'avisin. –vaig claudicar -.

Al cap de poc, entrà una dona molt grassa i alta. Em va xocar el seu aspecte personal: duia posades una bata descolorida i unes espadenyes de bany i anava tenyida de rosa, d'aquells tints de pot barrejats amb esperit de vi, o aneu a saber, i jo diria més despentinada que pentinada. Es deia Rosi.

Em va explicar, molt malhumorada, que el seu treball consistia en atendre i ocupar-se durant moltes hores, a vegades dies sencers o fins i tot temporades llargues, de nadons i criatures d'altres dones. En una paraula, canviar bolquers i preparar biberons a canvi d'uns diners. Així les mares podien seguir treballant tranquil·les.

Havia instal·lat a casa seva una mena de guarderia molt especial ja que la majoria de parteres que li confiaven llurs nadons eren dones de la vida, mares solteres, prostitutes que no volien deixar el nadó a la casa de la Maternitat, posem per cas. El motiu era per no perdre'l, és clar, ja que si un centre com aquest rep un nadó i la mare l'abandona, poden perdre'l fàcilment.

Ella, la Rosi, també, s'havia guanyat la vida, durant la seva joventut, exercint de prostituta i aquesta manera de viure no sols l'apropava, en aquest sòrdid món - segons em va dir enmig d'altres paraules-, sinó que comprenia les seves necessitats i ajudava les seves companyes "d'ofici" d'aquesta forma. Així ella també sobrevivia i havia pogut deixar el carrer.

La realitat, però, era que tres o quatre criatures mal alimentades i sedades amb algun tranquil·litzant perquè no ploessin gaire, compartien una sola habitació no massa adequada i així anaven tirant tots. Els infants i la Rosi.

Estava furiosa perquè una d'aquestes mares, com si hagués desaparegut del mapa, no va tornar mai més per casa seva i naturalment no li feia arribar cap cèntim, ni directa ni indirectament, i llavors va dir-me que el seu negoci trontollava econòmicament i que el nen en qüestió ja tenia vuit mesos i ella estava decidida d'abandonar-lo on fos, per això havia anat a raure al casal infantil.

Jo, després de rumiar un ventall de possibilitats, en aquell moment només hi vaig saber veure una solució factible: portar el nen al Tribunal Tutelar de Menors i que el Jutge de menors se'n fes càrrec. Li vaig explicar.

A la Rosi, se li van posar els pèls de punta, en escoltar això. Li feia una por horrorosa, sobretot, fer aquest pas tota sola, ja que temia que el Tribunal inspeccionés casa seva i se li emportessin, tant sí com no, els altres nens. Llavors ella automàticament s'imaginava que hauria de tornar a l'ofici i com que es veia i era gran, quin poc èxit per sobreviure...

La vaig tranquil·litzar com bonament vaig poder i li vaig dir que ja l'acompanyaria, a canvi que més endavant la nostra coneixença continués i no em barrés el pas per entrar a casa seva, per tal de continuar aquesta relació que havia sorgit tan inesperadament i que tal vegada, en un futur pròxim, també podria ajudar-la.

Vam quedar que ens trobaríem a les deu del matí de l'endemà en el mateix Tribunal que li vaig indicar. Ella portaria el nen, amb tota la documentació que tingués d'ell.

Vaig tenir una impressió indescriptible, com si aquella criatura abandonada fos un tresor que reclamava tota la meva atenció. Quan ens vàrem acomiadar, se'm van ocórrer uns pensaments simultanis, un rere l'altre, que no em van deixar reposar ni un moment, i com un trencaclosques els ordenava perquè tot encaixés.

Primer: em revoltava per dins que aquell nadó anés a parar a la casa de Maternitat.

Segon: considerava la importància d'uns pares vers un infant, quan estimen i l'eduquen amb tot el seu amor.

Tercer: em va venir, de sobte, la imatge de la Manoli, la netejadora del centre. M'havia parlat, sovint, del seu fill casat i del disgust de no poder tenir fills propis, ja que a la seva nora l'havien operada d'una extirpació d'ovaris.

Quart: vaig decidir, perquè ho veia molt clar, que aquell nen no aniria a raure a la Maternitat.

I unint el pensament amb la parla vaig ordenar a una de les secretàries que cerquessin la Manoli pel centre i que es presentés a l'acte al meu despatx.

Quan la vaig tenir al davant, li vaig proposar en poques paraules la possibilitat d'acceptar un nadó de vuit mesos per al seu fill i la seva nora.

La Manoli va trucar des del meu telèfon de seguida en Jaume (el seu fill). Els tremolava la veu de l'emoció. Ràpidament es varen posar d'acord marit i muller, sí, sí, acceptaven.

Naturalment era necessari omplir els papers d'uns tràmits i en aquest cas els vaig convocar al meu despatx, a les vuit del matí de l'endemà, amb el certificat de matrimoni i el llibre de família; per tal de tenir temps suficient d'elaborar tot un informe complert.

Tot va anar com una seda.

A les deu en punt, entràvem la Rosi amb el nen, entaforat amb una manta, i jo, a la sala del Tribunal on teníem la citació. I unes passes més enrere ens seguien el Jaume i la Montserrat, sense comunicar-se amb nosaltres. Ells van passar i esperar en una sala contigua.

Repeteixo vam entrar, doncs, a la sala on el jutge va prendre declaració de la Rosi i finalment va signar l'abandó del nadó, mentre jo presentava a continuació el primer informe.

Tot revisat i acceptat pel jutge, al cap de breus minuts vàrem acomiadar la Rosi que sense la criatura va sortir, jo diria, més que volant.

Vaig tornar a entrar, aquesta vegada amb en Jaume i la Montserrat, davant l'enorme taula del jutge per tal de presentant-li el segon informe. El jutge sentència idònia i capaç la parella per adoptar el nen, de primer la simple, i els hi va donar la criatura.

Era un nen preciós! de cabells rossos, ulls blaus i eixerits, la seva mirada se'm va clavar al cor i de seguida es va entrenar a fer manetes amb les

carícies i moixaines que rebia dels seus pares. –Óscar... Óscar... – l’anomenaren des d’aquell moment.

La sorpresa va ser quan, al revisar la documentació que teníem a les mans vam comprovar que el nen encara no estava registrat (fet que facilitaria l’adopció plena) i també hi havia dins del sobre unes radiografies amb unes explicacions mèdiques on assenyalaven fractures en un braç aneu a saber si del part o de maltractament...

Mentre sortíem al carrer, mormolaven la immediata visita que farien al pediatra perquè li fes un bon reconeixement i sobretot el programa de l’alimentació, ja que eren, deien rient, tan inexperts... Anaven acompanyats naturalment per la mare d’en Jaume, la Manoli, que ens esperava allí mateix amb un enorme somriure d’àvia feliç. Els vaig contemplar com s’allunyaven tots junts amb l’alegria més gran del món carrer enllà.

Sembla mentida com després de tants anys, aquests records tan puntuals em vinguin a la memòria perquè jo, en aquell moment, em vaig sentir, com la llevadora quan veu la criatura respirar. En aquest cas el nadó ja tenia vuit mesos, però era com si l’Óscar m’agraís amb l’expressió de la seva dolça mirada blava el fet de... “tornar a néixer”.

2.12 VEURE EL SOL

Els veïns d'un edifici situat en un dels carrers més transitats de Barcelona estaven indignats perquè, segons ells, era de mal veure que l'antiga portera es passés tot el dia asseguda en una cadira a fora del portal.

Vàrem anar a veure la Serafina.

Era un dia de març, feia un sol que t'acariciava la cara dolçament, valia la pena caminar, a poc a poc, per banyar-te amb els raigs d'aquell sol que lluia esplèndid, sobretot després d'un llarg i plujós hivern. Els despullats arbres començaven a treure les seves primeres fulles i semblava com si tota la ciutat anunciés la primavera. De tant en tant la piuladissa o el refilet d'algun ocell es deixava sentir.

Efectivament, la Serafina estava asseguda en una cadireta de fusta i vímet al davant del portal de ferro al bell mig de la vorera.

Deuria tenir prop de noranta anys, vestida tota de negre amb una faldilla que quasi li cobria totes les cames. Duia unes mitges gruixudes, espartenyas folrades i desgastades i un davantal de quadres amb grans butxaques, segurament per no embrutar-se, com devia haver fet durant tota la seva vida. Els cabells completament blancs els duia recollits amb un monyó com una castanya sobre el clatell...

La Serafina va néixer en un poble de Zamora.

De jove va tenir un promès, que segons ella, li va prometre tot l'or del món i la promesa es convertí en deixar-la embarassada. El xicot, però, va desaparèixer del poble tot just assabentar-se de la notícia.

En aquella època era molt mal vist això de tenir un fill sense un pare compromès al costat, i ella, avergonyida, decidí marxar del poble i anar a raure a una gran capital. Fou, doncs, a Barcelona on li va caldre espavilar-se amb la criatura que duia a les entranyes.

No es podia ni imaginar, aleshores, les dificultats que hauria d'afrontar tota sola. Havia de treballar per mantenir-se i preveure el futur del nadó. Va ser una nena. Ens explicà amb tristesa que al final va decidir deixar la nena en una institució benèfica, ja que els treballs que va trobar no van ser massa

bons, guanyava ben poc i es va veure obligada a rodar d'aquí cap allà, servint en diverses cases. A canvi podia menjar i dormir sota cobert però no va tenir més remei que allargar, anys i anys, l'estada de la nena a l'internat.

Quan la filla va haver complert els divuit anys, va reaccionar d'una manera molt dura en comptes de comprendre la melancolia i tristesa que arrossegava la seva mare al llarg de tants anys. Li va dir que no volia saber absolutament res d'ella, ja que no acceptava aquella situació i demés. Li va recriminar el fet de no haver tingut un pare com les companyes de l'internat.

El rostre de la Serafina es va tornar cada cop més trist, més malhumorat, més esquerp, més solitari, més desconfiat. No tenia a ningú per explicar les seves penes i les llàgrimes van acabar per assecar-se en els seus ulls.

Malgrat tot, al cap d'uns anys, i ja en plena maduresa va trobar una feina més estable: fer-se càrrec d'una porteria. Això consistia en ocupar-se de la vigilància i la neteja de l'escala, així com també rebre i donar petits encàrrecs i de servir als senyors de la finca amb tot allò que realment fes falta. Per exemple, regar les plantes quan fossin de viatge, etc. A canvi, li solucionaven, d'una vegada i per totes, el problema de la llar, encara que aquesta era un fosc i reduït espai que ja us explicaré més endavant. Però també, vull afegir, la Serafina percebia un sou mínim a finals de cada mes, incloent la cotització de la seguretat social, que li donava dret a una sèrie d'avantatges mèdics.

Aquesta nova situació, a la dona, li va semblar entrar dins la màxima glòria humana. Allò que no hagués ni gosat somniar; però la seva filla continuava sense voler-ne saber res d'ella. Només s'hi acostava a veure-la un cop a l'any, li feia una curta visita i tornava a desaparèixer. La Serafina anava apilant lentament, a dins del seu cor, aquestes curtes i espaiades visites mentre els anys volaven.

La seva llar consistia en una habitació en els baixos de la finca. S'entrava pel mateix replà de la porteria i tenia una finestra just a l'altra costat que donava al celobert. En prou feines hi entrava un fil d'aire per aquella finestra! En un petit quartet que robava espai a l'habitació hi havia el W.C. i una pica per rentar-se les mans. Allí es rentava la seva roba i l'estenia a prop de la finestra, que estiu i hivern estava oberta perquè s'eixugués amb aquella espurna d'aire que entrava. Un llit i una taula amb la seva cadira acabaven de completar el mobiliari. Sobre la taula, un càmping gas que poques vegades utilitzava. Era tot un racó fosc i trist. Les porteres, ja se sap, estan tot el dia a la porteria i allí era tan sols per dormir i fer-lo imprescindible, però em va xocar la foscor de la seva cambra. En aquella alçada, el celobert era completament fosc, al damunt hi havia les cinc plantes de l'edifici. Per tant, la seva habitació era

mancada de claror natural. Era obligat prémer sempre l'interruptor, la llum d'aquella bombeta em va semblar com un ciri quan crema a dintre d'un temple... net, silenciós...

La Serafina, anava cada dia a dinar al bar que tenia al davant de casa. Li preparaven un bon plat calent per quatre rals i com que la coneixien d'anys enrere i sabien part de la seva vida i de la seva honradesa, l'apreciaven com si fos de la família.

Quan es va jubilar, ja no tenia cap obligació de treball com abans. Per tant, no havia de fer les feines de la porteria, però li van conservar el dret de viure a l'habitació. Llavors es quan va començar a asseure's a fora en el carrer per a prendre el sol. Era el que feien les persones grans del seu poble i així, mirant els cotxes que circulaven esbojarrats i les persones que anaven i venien, li passaven les hores, els mesos i els anys, com si el solet l'acaronés d'una certa manera: la seva assignatura pendent...

Quan la vàrem conèixer, ja de bon començament ens va dir que no volia res de nosaltres, que no necessitava res. Amb la treballadora familiar ens vàrem proposar una tàctica a seguir: visitar-la dos cops per setmana i xerrar amb ella una estona. Vam visitar la mestressa del bar per tal de que ens avisessin en cas d'alguna anomalia i també per descomptat algunes persones que vivien a la finca perquè entenguessin que la Serafina volia estar com a "casa seva" i prendre, finalment, el sol. La claror que no havia vist mai... i que, ella, no feia cap mal a ningú.

Més endavant, la vam acompanyar al metge i al podòleg... ja ens esperava el dia que teníem assenyalat i de mica en mica vàrem entrar a la seva llar. Per cert, vam conèixer la filla i la sorpresa va ser nostra en comprovar que la noia li havia comprat una nevera perquè sa mare tingués aigua fresca a l'estiu... En aquell moment, mentre ens ho deia, vaig veure el vertader sol reflectit en la cara de la Serafina: Tot el goig d'una mare...

Pocs dies després la mestressa del bar ens va trucar dient-nos que la Serafina no havia anat a dinar, com de costum i ràpid. Juntament amb el president de l'escala, van entrar al seu santuari. La Serafina havia mort aquella nit.

2.13 UNA NINA PER A LA MEVA FILLA

L'escola del barri sempre va ser per a mi com un imant. Vull dir que m'atreia d'una manera especial ja que l'ensenyament dels infants és el futur d'un poble, d'una nació, en definitiva, del nostre país. I en aquell barri hi havia múltiples necessitats.

Un matí vaig anar a visitar al director per oferir-me com a treballadora social.

Era una escola petita, situada en el casc antic de la ciutat. S'havia de caminar per entremig de carrerons empedrats, jo diria de l'època medieval. Eren carrers tortuosos i estrets; on la claror del sol a penes s'hi podia filtrar.

Era sens dubte una mansió considerable, d'altres temps El portal ample perquè hi poguessin entrar les cavalleries dels senyors i un bon pati interior ennegrit pels segles, probablement residència d'una família benestant del segle XVII. La mansió transformada en escola estava situada rere un edifici important de l'administració.

Vaig pujar escales amunt fins el principal on hi havia l'escola. Al punt d'encaixar la mà del director, les seves paraules em van deixar més freda que un glaçó de gel.

Segons ell no hi podíem fer res de res, gairebé tots els nens vivien en pensions que no els deixaven anar ni al lavabo quan es llevaven, no esmorzaven ni un mos i venien bruts i adormits perquè havien vist tota la programació de la televisió fins a l'últim minut. No tenien llibres ni llapis, la mestra els mantenia en silenci a cops de xiulet perquè ella ja no tenia ni veu per fer-los callar.

A mesura que els nens entraven, tots corrien cap al W.C. Es donaven empentes per arribar els primers... El pati d'esbarjo era a dalt del terrat on, de ben segur, antigament servia per estendre i assecar la roba. Era poc espaiós però si veia un retall de cel.

Una de les inquietuds del director va ser començar a obtenir alguns llibres per formar una biblioteca i un dia, amb una donació que va rebre, va poder comprar un diccionari de diversos volums – concretament, de l'enciclopèdia Calpe. Era una petita joia de consulta pels mestres i nens. Llavors, m'explicà que va començar a organitzar l'Associació de pares, però la seva sorpresa va ser quan va descobrir que el President del APA va robar –així, tal com sona-

els volums per vendre'ls i gaudir-se'n ell. El director ja no va fer cap intent més; completament desenganyat de la situació.

Jo vaig marxar molt preocupada.

Al cap d'uns dies vaig pensar que potser fora bo de conèixer algunes mares d'aquells nens per veure què podia fer. No sabia per on començar el meu treball, però el que sí estava segura era que havia d'intervenir, que no podia girar els ulls d'aquella escola i en la situació tal i com estava.

El Director em va donar els noms de quatre o cinc mares – els pares eren la majoria desconeguts. El lloc on les podia trobar era en algun dels bars d'aquella zona. Vaig anar-hi. Eren bars “d'alternes”, de copes i prostitució.

La meva primera entrada en un dels bars la recordo perfectament quan, en pocs moments, es va produir un allau de mirades d'aquelles dones de cares pintades, extravagants, vestides amb poca roba, de gestos provocatius per atraure a l'altre sexe. Em vaig sentir com si em traspessessin amb afilats ganivets. Eren mirades inquisidores. Podia ser jo una nova competidora? I el seu posat, altiu i exclusiu com si em transmetessin que jo no hi entraria, que no permetrien més treballadores, perquè la demanda i l'oferta ja era prou complicada. La situació de tensió es va relaxar una mica, quan vaig demanar per la Rossi. Era una de les mares que buscava.

La sort va ser que la Rossi no s'oposés a parlar amb mi i no sols això sinó que em va facilitar la trobada amb tres amigues més i ens vàrem reunir a la porteria del col·legi, al cap de pocs dies.

La meves íntimes i urgents reflexions eren: com les podia fer interessar i motivar? Quan podria començar? Quin seria el llenguatge comú, per tal d'entendre'ns?

De sobte vaig pensar que el primer instint d'un nadó es la succió, el reflex de mamar.... Bé, doncs, el menjar tenia prioritat, podia ser el primer element per establir un llenguatge sense paraules: Per què no ...un curset de cuina?

Ho havia vist clar però... on?... Zas! Ja està A l'escola! Les mares s'havien d'apropar a l'escola, allí hi podien trobar alguna cosa més, és clar!

Tanmateix, a l'escola tot eren problemes. No hi havia lloc per a nosaltres, tan sols una petita sala de professors. Després de convèncer al director i als professors, amb mil i un arguments, vam fer el curset de cuina sense cuina ni fogons... Van assistir-hi quatre mares: tot un èxit!

Vaig impartir les classes junt amb un parell d'alumnes de treball social (que en aquell moment feien pràctiques). Les tres portàvem plats preparats de casa, molt senzills, però ben decorats. Hi havia una mare que no havia cuinat mai, ja que segons ella, els bars ja feien aquest servei. Al final de la classe es repartia el plat del dia entre les alumnes i així totes el podien tastar. Aquelles estones ens van donar peu per parlar: de temes de nutrició, economia domèstica, hàbits alimentaris, etc.

Repeteixo que va ser un èxit. Llàstima que en total foren poques sessions. Però per mantenir aquell caliu d'instrucció que havia desvetllat interès es van proposar de fer altres cursets, i rumiant, rumiant...

El proper fou: saber confeccionar: **Una nina per a la meva filla.**

Una nina de drap, molt senzilla però bonica. Vaig comprovar que més d'una d'aquelles mares no havia enfilat mai una agulla per cosir i, fins i tot, en el moment de tallar amb les tisores la roba marcada dels patrons.. i després en fer la primera puntada... les mans els hi tremolaven...

Les trobades en els cursets esdevingueren, de mica en mica, dins un clima de companyonia i cada cop de més confiança, una vegada que les converses tant de llurs treballs com de temes de sexualitat, dels fills o els diners van anar sorgint en un ambient molt intens de sinceritat i amistat entre les mares.

Mentre feia els cursets vaig preparar un nou projecte que vaig presentar al Consell del Districte amb demanda de pressupost per atendre les necessitats més primàries dels nens: Es tractava de solucionar senzillament allò que vaig anomenar "un llapis i un got de llet". A part de les necessitats alimentàries, em proposava fer front a l'absentisme escolar i també la importància del bon treball dels mestres.

El curs següent vaig aconseguir el desitjat pressupost amb la finalitat d'un llapis i un got de llet per a cada un. Faltava muntar el com i el quan de l'esmorzar dels alumnes.

La petita sala de professors es va convertir en una mena d'obrador durant una bona estona al matí per tal de fer els entrepans. Les encarregades de la compra del pa, la mantega, el xoriço, la llet i després repartir les racions a mans d'aquelles criatures afamades van ser la Rossi, la Charo, la Tania i la Trini, les seves pròpies mares, aquelles quatre mares que vaig anar a trobar en els bars.

Fou el començament d'una renovació molt positiva. Tinc present quan més endavant vam organitzar amb els mestres i l'AA.VV. (Associació de veïns)

festes en el barri. Vam titular aquest projecte: “Els carrers pels nens”. La primera actuació va ser una meravellosa cercavila amb disfresses, música i pallasos. Les grans col·laboradores i sempre entusiasmades foren les quatre mares capitanejades per la Rossi. Les personalitats del Consell del Districte no s’ho van voler perdre i varen participar directament fent acte de presència.

